

НАУКОВІ РОЗ'ЯСНЕННЯ

Юхно О.О., Абламський С.Є., Балац Р.М., Бондаренко О.О., Глобенко Г.І., Даниленко А.В., Захарченко О.В., Кочура О.О., Нікуліна А.Г., Романюк В.В., Рось Г.В., Терещук С.С., Чича Р.П.

Науково-практичний коментар

до Закону України «Про Національну поліцію» в частині діяльності слідчих підрозділів органів Національної поліції України, розроблений кафедрою кримінального процесу та організації досудового слідства факультету № 1 ХНУВС

РОЗДІЛ IV

ПОВНОВАЖЕННЯ ПОЛІЦІЇ

Стаття 23. Основні повноваження поліції

1. Поліція відповідно до покладених на неї завдань:

2) виявляє причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживає у межах своєї компетенції заходів для їх усунення;

Виявлення причин і умов, які сприяють учиненню кримінальних правопорушень, та вжиття через відповідні органи заходів щодо їх усунення відповідно до Положення про органи досудового розслідування Національної поліції України, затвердженого наказом МВС України «Про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України» від 06.07.2017 р. № 570 є одним із завдань органів досудового розслідування. Тож під час розслідування кримінальних проваджень слідчий зобов'язаний здійснювати профілактичну та запобіжну діяльність.

Діяльність слідчого щодо виявлення причин та умов вчинення кримінальних правопорушень є творчим процесом, який потребує певних теоретичних знань і практичних навичок. Заходи, спрямовані на їх виявлення, зазвичай, передбачаються у плані, що розробляється слідчим для встановлення фактичних обставин кримінального правопорушення. Питання, які плануються для виявлення причин та передумов вчиненого злочину, можна умовно поділити на три групи: 1) дані, що характеризують особу, яка вчинила правопорушення; 2) засвідчують наявність криміногенної ситуації та її характер; 3) характеризують обставини та явища, які впливали на формування у особи криміногенних рис.

Причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень встановлюється слідчим за допомогою слідчих (розшукових) дій, перед-

РОЗДІЛ 3. НАУКОВІ РОЗ'ЯСНЕННЯ

бачених Кримінальним процесуальним кодексом України.

Основною формою реагування слідчого на виявлені причини та передумови вчинення кримінального правопорушення є підготовка та направлення на адресу керівників підприємств і структур усіх форм власності, установ і організацій листа, в якому наведено перелік причин та умов, а також перелік питань та дій, від виконання яких залежить їх усунення. Таке рішення слідчого є обов'язковим для виконання тими особами, яким такий лист був адресований.

3) вживає заходів з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення;

Встановлення та припинення виявлених кримінальних правопорушень здійснюється у процесуальних та позапроцесуальних формах, у межах повноважень слідчого з дотриманням вимог чинного законодавства України.

Припинення виявлених кримінальних правопорушень полягає в діях, спрямованих на припинення вже розпочатої злочинної діяльності й запобігання злочинному результату, тобто виявлення усіх обставин вчинення кримінального правопорушення, усіх його учасників і їх конкретної ролі в злочинній діяльності. Припинення кримінальних правопорушень, як правило, пов'язується із затриманням підозрюваного на місці їх вчинення.

Окрім цього, відповідно до ч. 2 ст. 40 КПК України слідчий (як для розслідування, так і для припинення злочинних діянь) уповноважений проводити слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії; призначати ревізії, перевірки, експертизи у порядку визначеному законом; звертатися за погодженням із прокурором до слідчого судді з клопотаннями про застосування заходів забезпечення кримінального провадження тощо.

4) вживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення;

У разі наявності реальної загрози життю чи здоров'ю особи, що потрапили у сферу кримінального процесу, відповідно до Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» мають право вимагати від слідчого чи прокурора, застосування до них спеціальних заходів, направлених на забезпечення їхньої безпеки. Спеціальні заходи – це здійснення правових, організаційних, технічних або інших заходів, спрямованих на захист життя, здоров'я, житла, майна, честі, гідності таких осіб від протиправних посягань із метою створення комфортних умов для здійснення й забезпечення правосуддя.

Право на забезпечення безпеки мають, зокрема, такі особи: а) особа, яка заявила до правоохоронного органу про кримінальне правопорушення або в іншій формі брала участь чи сприяла виявленню, попередженню, припиненню або розкриттю кримінальних правопорушень; б) потерпілий

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

та його представник у кримінальному провадженні; в) підозрюваний, обвинувачений, захисники й законні представники; г) цивільний позивач, цивільний відповідач та їх представники в справі про відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням; г) представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження; д) свідок; е) експерт, спеціаліст, перекладач і понятий; є) члени сімей та близькі родичі підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, якщо шляхом погроз або інших протиправних дій щодо них робляться спроби вплинути на учасників кримінального провадження (ст. 2 Закону «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві»). Крім того, підозрюваний, обвинувачений, потерпілий і представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, мають право на забезпечення безпеки свого майна, житла тощо.

У разі надходження заяви від вищевказаних осіб про застосування заходів безпеки, слідчий або прокурор зобов'язані здійснити перевірку. В строк не пізніше ніж три доби, а в невідкладному випадку негайно прийняти рішення про застосування або відмову у їх застосуванні.

5) здійснює своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події;

Згідно п. 1 розділу 2 Інструкції про порядок ведення єдиного обліку в органах поліції заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події, затвердженої наказом МВС України від 06.11.2015 р. № 1377 прийняття заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події незалежно від місця і часу їх учинення, повноти отриманих даних, особи заявника здійснюється цілодобово і невідкладно тим органом поліції, до якого надійшла заява чи повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення та іншу подію, або слідчим, або іншою посадовою особою органу поліції, якою самостійно виявлено з будь-якого джерела обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення.

Відповідно до ч. 1. 214 КПК України своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні правопорушення або події полягає у тому, що слідчий невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви або повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР) та розпочати розслідування.

У свою чергу оперативний черговий чергової частини, структурних підрозділів поліції, куди надійшла заява, повинен з'ясувати час, місце, характер та інші обставини того, що сталося, організувати збір слідчо-оперативних груп, оперативних груп та інших нарядів, і направити їх на місце події.

РОЗДІЛ 3. НАУКОВІ РОЗ'ЯСНЕННЯ

Працівникам поліції при реагуванні на повідомлення про кримінальні правопорушення та інші події відповідно до п. 3.1. Інструкції з організації реагування органів внутрішніх справ на повідомлення про кримінальні правопорушення, інші правопорушення, надзвичайні ситуації та інші події, затвердженої наказом МВС України від 22.10.2012 р. № 940, надається право: вимагати від громадян і службових осіб, які порушують громадський порядок, припинення правопорушень та дій, що перешкоджають здійсненню повноважень поліцією; перевіряти у громадян у разі виникнення підозри у вчиненні правопорушень документи, що посвідчують їх особу, а також інші документи, необхідні для з'ясування питання щодо додержання правил, нагляд і контроль за виконанням яких покладено на поліцію; затримувати і доставляти до структурних підрозділів поліції осіб, яких вони запідозрили у вчиненні кримінального правопорушення або замаху на його вчинення, якщо для цього є достатні підстави (очевидець, у тому числі і потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин), а також безпосередньо після вчинення кримінального правопорушення чи під час безперервного переслідування особи, яка підозрюється у його вчиненні; проводити огляд осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, речей, що знаходяться при них, транспортних засобів і вилучати документи та предмети, які можуть бути речовими доказами або використані на шкоду їх здоров'ю, в установленому законодавством порядку; застосовувати поліцейські заходи, передбачені розділом 5 Закону «Про Національну поліцію».

б) здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень у межах визначеної підслідності;

Досудове розслідування злочинів здійснюється у формі досудового слідства, а кримінальних проступків - у формі дізнання в порядку, передбаченому КПК України (ст. 215 КПК України).

За наявності у відомостях про кримінальне правопорушення даних, що вказують на об'єктивні ознаки складу злочину, досудове розслідування проводиться лише у формі досудового слідства, здійснення якого повинно відповідати положенням, встановленим КПК України.

Досудове розслідування кримінальних правопорушень, що містять ознаки кримінальних проступків, здійснюється у формі дізнання з дотриманням вимог, встановлених главою 25 КПК України.

Стаття 216 КПК України визначає предметну (родову) підслідність досудового розслідування кримінальних правопорушень (злочинів та кримінальних проступків) органами досудового розслідування, персональну (спеціальну, суб'єктну) підслідність та за зв'язком кримінального провадження.

Підслідність - це сукупність встановлених законом ознак кримінального правопорушення, з врахуванням яких кримінальне провадження здій-

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

снюється тим чи іншим органом досудового розслідування. Органами досудового розслідування є слідчі підрозділи органів Національної поліції України, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів державного бюро розслідувань, органів Державної кримінально-виконавчої служби України, підрозділи детективів, підрозділи внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України.

Частиною 1 ст. 216 КПК України встановлено підслідність слідчих поліції. До них відносяться кримінальні провадження про правопорушення, передбачені законом України про кримінальну відповідальність (злочини проти життя, і свобод людини, проти власності, проти здоров'я, честі і гідності особи, громадської безпеки, моральності та деякі інші), крім тих, які віднесені до підслідності органів досудового розслідування інших відомств.

7) розшукує осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримінального покарання, пропали безвісти, та інших осіб у випадках, визначених законом;

Якщо під час досудового розслідування місцезнаходження підозрюваного невідоме, то слідчий, прокурор оголошує його розшук.

Про оголошення розшуку виноситься окрема постанова. Відомості про це вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Якщо слідчим, після прийняття відповідних заходів, місцезнаходження такої особи не встановлено, здійснення розшуку підозрюваного може бути доручено оперативним підрозділам.

Слідчий, прокурор виносить постанову про розшук підозрюваного за наявності в сукупності трьох підстав: а) місцезнаходження підозрюваного невідоме; б) всі вжиті заходи не дозволили одержати достовірні дані про його точне місце перебування; в) складено письмове повідомлення про підозру стосовно розшукуваної особи.

Метою розшуку, який у межах своєї компетенції проводять слідчий і оперативні підрозділи, є встановлення місця перебування підозрюваного та його затримання. Тому одночасно з оголошенням розшуку підозрюваного, слідчим суддею повинна бути винесена ухвала про обрання щодо нього запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою та його етапування до місця досудового розслідування. Після виявлення і затримання підозрюваного, доставки його до місця проведення досудового розслідування та відновлення кримінального провадження, якщо воно зупинялося, запобіжний захід залежно від обставин, може бути змінений на більш м'який.

Ефективне проведення розшуку значною мірою залежить від його якісного інформаційного забезпечення. Як свідчить практика і вимагають відомчі: настанови, перед оголошенням розшуку слідчий зобов'язаний зібрати значний обсяг систематизованих відомостей про підозрюваного, до

РОЗДІЛ 3. НАУКОВІ РОЗ'ЯСНЕННЯ

яких належать, зокрема, його дані (прізвище, ім'я, по батькові, псевдонім; день, місяць, рік та місце народження; національність, громадянство, освіта; сімейний стан; місце постійного або тимчасового проживання; місце роботи, вид занять, спеціальність; судимість), відомості про зовнішність, особливі прикмети; коло родичів, товаришів, знайомих; фотографії, контактні засоби зв'язку та інші матеріали, які можуть сприяти розслідуванню.

При виявленні підозрюваного і затриманні його для етапування до місця досудового розслідування розшук рішенням слідчого припиняється, про що негайно повідомляються органи й особи, які брали участь у його розшуку.

Затримання розшукуваного підозрюваного оформляється протоколом затримання, до якого приєднуються документи, котрі були підставою для розшуку.

Рішення про оголошення розшуку може бути реалізовано в одному з двох юридично рівнозначних варіантів: слідчим, прокурором виноситься окрема постанова про розшук підозрюваного, а у разі зупинення досудового розслідування - окремий пункт про розшук підозрюваного вноситься в постанову про зупинення досудового розслідування. До кожної з цих постанов приєднуються копії повідомлення про початок досудового розслідування (ст. 214 КПК України), письмового повідомлення про підозру (ст. 277 КПК України), ухвали про обрання запобіжного заходу (ст. 176 КПК України).

У постанові про розшук підозрюваного, яка є підставою для його розшуку, обов'язково повинні міститися відомості про зміст соціально небезпечного діяння, юридичну кваліфікацію кримінального правопорушення, дані про розшукувану особу. Крім цього, до постанови доцільно приєднати довідки про зовнішність розшукуваної особи її одяг, звички, особливі прикмети, родинні та інші зв'язки, останнє місце роботи, місця ймовірного перебування, паспортні дані, фотографії тощо.

Відомості про оголошення розшуку невідкладно, тобто не пізніше наступного дня, вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Слідчий здійснює розшук підозрюваного шляхом проведення гласних і негласних слідчих (розшукових) дій, наприклад, обшуку (ч. 1 ст. 234 КПК України), обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (п. 4 ч. 1 ст. 267 КПК України), а також доручати в разі необхідності його проведення оперативним підрозділам. Слід мати на увазі, що в останньому випадку слідчий вправі визначати методи, за допомогою яких повинен здійснюватися розшук.

9) доставляє у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення;

Працівник поліції, громадянин та інші особи затриману особу за вчинене кримінальне правопорушення доставляють до найближчого підрозділу досудового розслідування поліції де негайно реєструються дата, точний час

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

фактичного затримання (година і хвилини) і доставлення затриманого та інші відомості, передбачені положеннями ст. ст. 207-208 КПК України.

Про кожне затримання уповноважена службова особа попередньо повідомляє відповідальних осіб підрозділу органу досудового розслідування за допомогою технічних засобів.

Після доставлення особи у слідчий підрозділ поліції, слідчий повинен встановити наявність підстав для обґрунтованої підозри щодо вчиненого злочину. Якщо доставлення і перевірка обґрунтованості затримання особи тривало довше, ніж це необхідно, слідчий зобов'язаний провести щодо цього перевірку для вирішення питання про відповідальність винуватих працівників поліції.

Факт доставлення уповноваженою службовою особою затриманої особи до найближчого підрозділу досудового розслідування поліції повинен бути негайно зареєстровано в цьому органі, з вказівкою дати, точного часу (години і хвилини) доставлення затриманого та інших відомостей, передбачених КПК України. Слідчий здійснює повідомлення про затримання особи його рідних або близьких чи осіб, які їх замінюють.

14) вживає всіх можливих заходів для надання невідкладної, зокрема домедичної і медичної, допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я.

Працівники поліції здійснюють надання невідкладної домедичної допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я відповідно до діючих нормативно-правових актів України.

Відповідно до ЗУ «Про екстрену медичну допомогу» домедична допомога - невідкладні дії та організаційні заходи, спрямовані на врятування та збереження життя людини у невідкладному стані та мінімізацію наслідків впливу такого стану на її здоров'я, що здійснюються на місці події особами, які не мають медичної освіти, але за своїми службовими обов'язками повинні володіти основними практичними навичками з рятування та збереження життя людини, яка перебуває у невідкладному стані, та відповідно до закону зобов'язані здійснювати такі дії та заходи. Відповідно до ст.12 вказаного Закону України працівники поліції відносяться до категорії осіб які зобов'язані надавати домедичну допомогу людині у невідкладному стані.

Таким чином працівники поліції повинні володіти навичками надання невідкладної домедичної допомоги та надавати її відповідно до наказу Міністерства охорони здоров'я «Про затвердження порядків надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах» від 16.06.2014 № 398.

РОЗДІЛ 3. НАУКОВІ РОЗ'ЯСНЕННЯ

15) вживає заходів для визначення осіб, які не здатні через стан здоров'я, вік або інші обставини повідомити інформацію про себе; встановлює особу за невідомим трупом.

Під іншими обставинами через які особа не може повідомити інформацію про себе доцільно розуміти знаходження особи в стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння. Для визначення знаходження особи у вказаних станах працівник поліції може використовувати положення наказу МВС та МОЗ України № 1452/735 від 09.11.2015.

Для визначення осіб за невідомим трупом працівникам поліції необхідно опитати очевидців події, перевірити інформацію за обліками осіб, які зникли безвісті. Вжити заходів щодо здійснення дактилоскопіювання трупа для внесення відомостей до дактилокартотеки невідомих трупів, а також перевірки за дактилоскопічним обліком (наказ МВС України N 785 від 11.09.2001).

25) виконує в межах компетенції запити органів правопорядку (правоохоронних органів) інших держав або міжнародних організацій поліції відповідно до закону та міжнародних договорів України.

Підрозділ досудового розслідування поліції при отриманні запиту про міжнародну правову допомогу від запитуючої сторони (іншої держави), що звичайно надходить через Генеральну прокуратуру України і Головне слідче управління Національної поліції України, розглядає його на предмет належного виконання в стислі на встановленні терміни (Розділ IX КПК України). У межах своїх повноважень, Генеральна прокуратура України має право надавати вказівки щодо забезпечення належного, повного та своєчасного виконання такого запиту. Наведені вказівки є обов'язковими до виконання відповідним компетентним органом України.

Виключно центральним органом України щодо міжнародної правової допомоги приймається рішення за запитом (дорученням) про міжнародну правову допомогу щодо:

1) присутності представника компетентного органу іноземної держави під час надання міжнародної правової допомоги. Якщо запит (доручення) про міжнародну правову допомогу, що передбачає присутність представника, надійшов відповідно до ч. 3 ст. 545 КПК України, його копію невідкладно надсилають до уповноваженого (центрального) органу для вирішення в цій частині;

2) надання компетентним органам іноземної держави гарантій щодо умов виконання запиту (доручення), передбачених ч. 2 ст. 544 КПК України, та отримання таких гарантій від інших держав;

3) тимчасової передачі особи, яка відбуває покарання, для участі у слідчих (розшукових) та інших процесуальних діях.

Запит іноземного компетентного органу повинен містити найменування

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

кримінального провадження, щодо ведення якого надсилається запит, зазначаються норми кримінального закону іноземної держави, які встановлюють відповідальність за злочин, у вчиненні якого обвинувачується особа. У запиті має бути визначено чіткий перелік дій, вчинення яких є предметом відповідного запиту. Окремо у запиті повинно бути вирішено питання щодо необхідності присутності представника компетентного органу іноземної держави під час надання міжнародної правової допомоги. Запит може бути комплексним і містити цілий перелік процесуальних дій: проведення допиту, витребування документів від офіційних органів, проведення обшуку тощо.

Порядок виконання запиту (доручення) про міжнародну правову допомогу на території України встановлюється ст. 558 КПК України. Запит компетентного органу іноземної держави про міжнародну правову допомогу виконується упродовж одного місяця з дати його надходження до безпосереднього виконавця. За необхідності виконання складних та великих за обсягами процесуальних дій, у тому числі таких, що потребують погодження прокурора або можуть бути проведені лише на підставі ухвали слідчого судді. В разі необхідності строк виконання може бути продовжений центральним органом України (Генеральною прокуратурою України) або органом, уповноваженим здійснювати зносини з компетентними органами іноземної держави відповідно до ч. 3 ст. 545 КПК України.

Складені слідчим підрозділом досудового розслідування поліції, прокурором або суддею документи для забезпечення виконання запиту про міжнародну правову допомогу підписуються зазначеними посадовими особами та скріплюються печаткою відповідного органу. Отримані за результатами виконання запиту від інших відомств, установ чи підприємств (незалежно від форми власності) документи повинні бути підписані їхніми керівниками та скріплені печаткою відповідного відомства, установи чи підприємства. Орган досудового розслідування поліції або слідчий передає матеріали виконання запиту прокурору, який здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування, для перевірки повноти і законності проведених слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій.

Отримані під час виконання запиту про міжнародну правову допомогу документи через територіальні слідчі управління направляються до Головного слідчого управління Національної поліції України, а потім через Генеральну прокуратуру України до компетентного органу іноземної держави у порядку, встановленому відповідним міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України. У разі неправильного або неповного виконання запиту уповноважений (центральный) орган має право вимагати додаткових заходів для виконання запиту. Уповноважений (центральный) орган України надсилає матеріали, отримані під час виконання запиту, уповноваженому (центральному) органу запитуючої сторони протягом

РОЗДІЛ 3. НАУКОВІ РОЗ'ЯСНЕННЯ

десяти календарних днів після їх отримання від компетентного органу України.

У разі відсутності міжнародного договору України з відповідною іноземною державою виконання запиту про міжнародну правову допомогу здійснюється з дотриманням вимог КПК України, а отримані документи направляються центральним органом України щодо міжнародної правової допомоги дипломатичним шляхом.

При передачі матеріалів компетентному органу іноземної держави Генеральна прокуратура України відповідно до положень ч. 3 ст. 545 КПК України, може встановити відповідно до законодавства та міжнародного договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, обмеження щодо використання таких матеріалів.

На території України з метою виконання запиту про надання міжнародної правової допомоги можуть бути проведені будь-які процесуальні дії, передбачені КПК України або міжнародним договором.

Законодавство України не встановлює вичерпного переліку процесуальних дій та заходів, які можуть бути проведені в порядку надання правової допомоги. Вони передбачені в главах 20 та 21 КПК України. Перелік процесуальних дій не вичерпується посиланням на процесуальні дії, різновиди та порядок яких визначені КПК України. Процесуальні дії можуть бути встановлені й у міжнародному договорі. Процесуальні дії можна класифікувати на дії, які не потребують спеціального дозволу, та дії, які потребують спеціального дозволу. Незважаючи на те, що процесуальна дія вчиняється в межах надання правової допомоги, якщо вона потребує спеціального дозволу суду або прокуратури, такий дозвіл необхідно отримувати в загальному порядку.

Стаття 25. Повноваження поліції у сфері інформаційно-аналітичного забезпечення

1. Поліція здійснює інформаційно-аналітичну діяльність виключно для реалізації своїх повноважень, визначених цим Законом.

2. Поліція в рамках інформаційно-аналітичної діяльності:

1) формує бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України;

2) користується базами (банками) даних Міністерства внутрішніх справ України та інших органів державної влади;

3) здійснює інформаційно-пошукову та інформаційно-аналітичну роботу;

4) здійснює інформаційну взаємодію з іншими органами державної влади України, органами правопорядку іноземних держав та міжнародними організаціями.

3. Поліція може створювати власні бази даних, необхідні для забезпечення щоденної діяльності органів (закладів, установ) поліції

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

у сфері трудових, фінансових, управлінських відносин, відносин документообігу, а також міжвідомчі інформаційно-аналітичні системи, необхідні для виконання покладених на неї повноважень.

4. Діяльність поліції, пов'язана із захистом і обробкою персональних даних, здійснюється на підставах, визначених Конституцією України, Законом України «Про захист персональних даних», іншими законами України.

1. Інформаційно-аналітичне забезпечення в діяльності підрозділів досудового розслідування Національної поліції України посідає дуже важливе місце та є комплексом організаційних, правових, технологічних засобів, які забезпечують процес збирання, отримання, обробки, поширення, аналізу та використання інформаційних ресурсів, необхідних для виконання визначених чинним законодавством завдань та функцій цих органів.

Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів Національної поліції України, залежно від підпорядкування, здійснюється на трьох рівнях. Перший рівень це центральний, що інтегрує інформаційні підсистеми поліції загальнодержавного значення та галузевих служб органів Національної поліції України. На цьому рівні інтегрується інформація, що використовується при аналізі, плануванні, прийнятті рішень і проведенні у межах оперативно-розшукових, слідчих та інших спеціальних заходів у протидії злочинності. Другий рівень – регіональний, охоплює інформаційні обліки, які є складовими загальнодержавних інформаційних підсистем і використовуються обласними службами органів Національної поліції України. У складі таких баз (банків) даних регіонального рівня інтегрується інформація, що має регіональний характер і містить дані про надзвичайні події, кримінальні правопорушення та адміністративні правопорушення. Третій рівень – місцевий, що охоплює інформаційні обліки, що є складовими загальнодержавних інформаційних підсистем і які використовуються у міських, районних підрозділах, слідчих та інших підрозділах органів Національної поліції України.

2. Інформаційно-аналітична діяльність - це сукупність дій на основі концепцій, методів, засобів, нормативно-методичних матеріалів для збору, накопичення, обробки та аналізу даних з метою обґрунтування та прийняття рішень.

Згідно із положеннями ст. 1 Закону України «Про інформацію» від 02.10.1992 № 2657-ХІІ «джерелами інформації є передбачені або встановлені Законом носії інформації: документи та інші носії інформації, які являють собою матеріальні об'єкти, що зберігають інформацію, а також повідомлення засобів масової інформації, публічні виступи». У свою чергу, «документ це передбачена Законом матеріальна форма одержання, зберігання, використання і поширення інформації шляхом фіксації її на папері, магнітній, кіно-, відео-, фотоплівці або на іншому носіїві» (З поняттями «джерело інформації» та «документ» пов'язаний термін «носій інформації (даних)»), який в науковій

РОЗДІЛ 3. НАУКОВІ РОЗ'ЯСНЕННЯ

літературі визначається як матеріальний об'єкт, призначений для зберігання даних.

Таким чином, у системі суб'єктно-об'єктних відносин інформаційної діяльності джерелом інформації є будь-який об'єкт, де нагромаджуються повідомлення, дані, що в подальшому використовуються суб'єктами інформаційних відносин (державними організаціями, посадовими та юридичними особами, громадянами), впливають на їхню поведінку.

3. Перелік форм діяльності поліції в рамках інформаційно-аналітичної діяльності є вичерпний, але при аналізі, плануванні, прийнятті рішень і проведенні у межах оперативно-розшукових, слідчих та негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних і спеціальних заходів в рамках проведення розслідування по кримінальному провадженню і для успішної протидії злочинності, формується та працює система кримінальної реєстрації в Україні (система баз (банків)). Криміналістична реєстрація - це цілеспрямований систематичний облік певних об'єктів для подальшого використання реєстраційних даних під час розслідування кримінальних правопорушень, розшуку підозрюваних, обвинувачених і речових доказів, з'ясування обставин, що супроводять кримінальне правопорушення. Систему криміналістичної реєстрації утворюють різні види криміналістичних обліків.

Криміналістичний облік - це система реєстрації, систематизації та зосередження об'єктів або відомостей про них за їх ідентифікаційними ознаками з метою використання облікових даних для розкриття та попередження кримінальних правопорушень, що ґрунтується на наукових даних й узагальненнях практики протидії злочинності. Криміналістичні обліки здійснюються структурними підрозділами поліції відповідно до Положення «Про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України», затвердженого наказом МВС України від 03.11.2015 р. № 1343.

Безпосереднім призначенням кримінальної реєстрації є утворення попередніх умов для ідентифікації об'єктів, що реєструються, наведення про них довідок. За допомогою реєстраційних даних здійснюється розшук та ідентифікація об'єктів, що перевіряється. Кожний від криміналістичного обліку це фактично інформаційно-пошукова система. Тому ведення і використання криміналістичних обліків передбачає широке застосування інформаційних технологій та можливостей ЕОМ.

Система криміналістичного обліку складається із різних його видів. Залежно від завдань, які вирішують, криміналістичні обліки поділяються на оперативно-пошукові та інформаційно-довідкові, а залежно від рівня концентрації інформації – на центральні, регіональні та місцеві.

Оперативно-пошукові обліки – вміщують об'єкти, що безпосередньо пов'язані з подією кримінального правопорушення, як правило, вилучені під час оглядів місця події або під час проведення оперативних заходів та слідчих (розшукових) дій. До них належать дактилоскопічні обліки, колекції слідів

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

злому, взуття, транспортних засобів, волокон, замків і ключів, подроблених рецептів і бланків документів, кулегільзотеки, колекції суб'єктивних портретів та ін.

Інформаційно-довідкові обліки (колекції і картотеки) комплектуються об'єктами та даними, що безпосередньо не є пов'язаними з подією кримінального правопорушення й отримані у результаті накопичення відомостей інформаційного характеру. Об'єктами інформаційно-довідкових колекцій і картотек можуть бути зразки різноманітних виробів, малюнки, фотографії, таблиці, каталоги тощо.

Центральні обліки здійснюються Державним науково-дослідним експертно-криміналістичним центром МВС України (ДНДЕКЦ). До центральних оперативно-пошукових обліків належать: центральна колекція куль і гільз із слідами зброї (кулегільзотека); центральна картотека фальшивих грошей; центральна картотека подроблених документів, виготовлених із застосуванням засобів поліграфії; центральна картотека слідів рук, вилучених з місць нерозкритих тяжких та резонансних злочинів; центральна колекція макетів вибухових пристроїв і речовин; центральна колекція фонограм з голосами осіб, які анонімно повідомляли про загрозу вибуху та ін. У межах центральних обліків утворено інформаційно-довідкові колекції зразків: документів суворого обліку, цінних паперів та грошей; зброї та боєприпасів; наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів; рельєфних підошов взуття; інструментів, що використовуються для зломів; лакофарбових покриттів; вибухових пристроїв і речовин; протекторів шин; волокон і волосся; пально-мастильних матеріалів; подроблених номерів вузлів, деталей та агрегатів автотранспорту тощо.

Регіональні та місцеві обліки провадять науково-дослідні експертно-криміналістичні центри (НДЕКЦ).

Поряд із центральною, регіональною і місцевими системами обліків запроваджено також оперативно-довідковий і дактилоскопічний обліки, що функціонують на центральному і регіональному рівнях відповідно до Інструкції про порядок формування, ведення та використання оперативно-довідкового і дактилоскопічного обліку в органах поліції, (установах) кримінально-виконавчої системи України, затвердженої наказом МВС України та Державного департаменту України з питань виконання покарань від 23.08.2002 р. № 823/188.

Крім цього, в рамках інформаційно-аналітичної діяльності поліції органи досудового розслідування відповідно до чинного КПК України, Положення про ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань, затвердженого наказом Генеральної прокуратури України від 06.04.2016 р. № 139, Інструкції про порядок ведення єдиного обліку в органах поліції заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події, затвердженої Наказом МВС України від 06.11.2015 № 1377, повинні вносити відповідну інформацію,

РОЗДІЛ 3. НАУКОВІ РОЗ'ЯСНЕННЯ

що пов'язана із формуванням та веденням Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР). ЄРДР це створена за допомогою автоматизованої системи електронна база даних, відповідно до якої здійснюється збирання, зберігання, захист, облік, пошук, узагальнення даних, які використовуються для формування звітності, а також надання інформації про відомості, внесені до Реєстру. ЄРДР утворено та ведеться відповідно до вимог КПК України з метою забезпечення: єдиного обліку кримінальних правопорушень та прийнятих під час досудового розслідування рішень, осіб, які їх учинили, та результатів судового провадження; оперативного контролю за додержанням законів під час проведення досудового розслідування; аналізу стану та структури кримінальних правопорушень, вчинених у державі.

4. Відповідно до положень ст. 2 Закону України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 № 2297-VI, персональні дані це відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована.

Так, у ст. 32 Конституції України зазначено, що ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України. Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Керуючись положеннями Конституції України, КПК, у необхідних випадках, пов'язаних із таємницею приватного життя осіб, слідчий, прокурор попереджає учасників кримінального провадження, яким стали відомі відомості досудового розслідування у зв'язку з участю в ньому про їх обов'язок не розголошувати такі відомості, а також роз'яснює наслідки незаконного їх розголошення.

Таким чином, таємниця досудового розслідування це важлива умова встановлення істини, а в багатьох випадках є передумовою захисту сфери особистого життя людей, які стали учасниками процесу. Тому забезпечення нерозголошення даних кримінального провадження є як однією з гарантій встановлення істини, так і захисту прав і свобод людини.

Стаття 26. Формування інформаційних ресурсів поліцією

1. Поліція наповнює та підтримує в актуальному стані бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України, стосовно:

1. У відповідності до наказу МВС України від 12.10.2009 № 436 «Про затвердження Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України» інформаційними ресурсами (об'єктами обліку) ІПС є об'єктивно поєднаний набір відомостей, що безпосередньо стосується осіб, кримінальних та адміністративних правопорушень, а також інших подій, який накопичується в процесі службової діяльності органів

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Національній поліції України в обсязі, структурі й порядку, що визначаються завданнями, покладеними на органи Національної поліції України, відповідно до чинного законодавства. Зокрема, до складу інформаційних ресурсів належать відомості щодо:

- осіб, яких затримано за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, які обвинувачені у вчиненні кримінального правопорушення, узяті під варту або на яких накладено стягнення у вигляді адміністративного арешту, у тому числі їх фотографії та дактилоскопічні дані;

- осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання, пропали безвісти, та в інших випадках, передбачених законами України;

- зареєстрованих в органах Національної поліції України злочинів, адміністративних правопорушень, подій, які загрожують особистій чи громадській безпеці, надзвичайних подій.

Інформація, що обробляється в ІПС, є власністю держави і підлягає захисту відповідно до чинного законодавства.

Держателем (власником) ІПС є Міністерство внутрішніх справ України.

Розпорядником ІПС є Департамент інформаційно-аналітичного забезпечення МВС.

Користувачі ІПС – працівники органів Національної поліції України, яким розпорядником ІПС відповідно до вимог чинного законодавства надано право доступу до інформації в ІПС.

Адміністратор ІПС – керівник структурного підрозділу Департаменту інформаційно-аналітичного забезпечення, відповідальний за експлуатацію ІПС. Адміністратору ІПС підпорядковуються адміністратори регіональних вузлів ІПС.

Адміністратор безпеки ІПС – керівник підрозділу Департаменту інформаційно-аналітичного забезпечення, відповідальний за дотримання політики безпеки в ІПС.

Організаційно-кадрове забезпечення, створення, функціонування та розвиток ІПС здійснюється Департаментом інформаційно-аналітичного забезпечення МВС, управліннями (відділами) інформаційно-аналітичного забезпечення ГУНП та відділами (секторами) інформаційно-аналітичного забезпечення територіальних підрозділів ГУНП.

Інформаційне забезпечення базується на цілісності та непротивіччій інформації в єдиному інформаційному просторі організаційної інфраструктури обліків ІПС, що забезпечується використанням типового програмного забезпечення, єдиної технології обробки та обміну даними, типовою структурою даних та правилами їх інтеграції, уніфікованою системою класифікації, кодування та контролю інформації.

ІПС побудована за трирівневою ієрархічною структурою, що відповідає організаційній побудові МВС:

РОЗДІЛ 3. НАУКОВІ РОЗ'ЯСНЕННЯ

– перший рівень - центральний вузол (банк даних) ІПС - розташовано в спеціально виділених службових приміщеннях Департаменту інформаційно-аналітичного забезпечення МВС;

– другий рівень - регіональні (обласні) вузли (банки даних) ІПС – розташовано в спеціально виділених службових приміщеннях управлінь (відділів) інформаційно-аналітичного забезпечення ГУНП;

– третій рівень - територіальний вузол ІПС - розміщений і функціонує безпосередньо в районних, міських, лінійних управліннях (відділах) ГУНП. На територіальному рівні експлуатація ІПС забезпечується відділами (секторами) інформаційно-аналітичного забезпечення цих підрозділів.

Факт внесення, обробки, отримання інформації, виконання запиту користувачем стосовно об'єкта обліку ІПС фіксується в системному журналі реєстрації роботи користувачів ІПС.

До системного журналу реєстрації роботи користувачів ІПС центрального вузла в обов'язковому порядку вносяться відомості системних журналів реєстрації роботи користувачів ІПС регіональних вузлів.

МВС забезпечує використання інформації, що зберігається в інформаційних підсистемах ІПС, виключно зі службовою метою згідно з чинним законодавством.

2) виявлених кримінальних та адміністративних правопорушень, осіб, які їх учинили, руху кримінальних проваджень; обвинувачених, обвинувальний акт щодо яких направлено до суду;

Наказом МВС України від 06.11.2015 р. № 1377 затверджено Інструкцію про порядок ведення єдиного обліку в органах поліції заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події, яка встановлює порядок ведення єдиного обліку органами і підрозділами поліції України заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події, а також порядок здійснення контролю за його дотриманням.

Наказом Генеральної прокуратури України «Про затвердження Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань» від 06.04.2016 р. № 139 визначено, що облік кримінальних правопорушень за заявами, повідомленнями, які надійшли прокурору або органу досудового розслідування, або виявленими з інших джерел обставинами, що свідчать про вчинення кримінального правопорушення, здійснюється за дорученням керівника прокуратури або органу досудового розслідування шляхом внесення до Реєстру відомостей, визначених ч. 5 ст. 214 КПК України.

До Реєстру вносяться відомості про:

- час та дату надходження заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення або виявлення з іншого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення;

- прізвище, ім'я, по батькові (найменування) потерпілого або заявника;

- інше джерело, з якого виявлені обставини, що можуть свідчити про

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

вчинення кримінального правопорушення;

- короткий виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, наведених потерпілим, заявником чи виявлених з іншого джерела;

- попередню правову кваліфікацію кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;

- передачу матеріалів та відомостей іншому органу досудового розслідування або за місцем проведення досудового розслідування;

- прізвище, ім'я, по батькові керівника прокуратури, органу досудового розслідування, слідчого, прокурора, який вніс відомості до Реєстру та/або розпочав досудове розслідування та/або здійснює досудове розслідування чи процесуальне керівництво;

- дату затримання особи;

- обрання, зміну та скасування запобіжного заходу;

- час та дату повідомлення про підозру, зміну повідомлення про підозру, особу, яку повідомлено про підозру, правову кваліфікацію кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;

- час та дату складання повідомлення про підозру, особу, стосовно якої складено повідомлення про підозру, правову кваліфікацію кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність у разі неможливості повідомлення такій особі про підозру з об'єктивних причин;

- юридичну особу, щодо якої можуть застосовуватися заходи кримінально-правового характеру;

- дату та підставу здійснення (скасування) спеціального досудового розслідування;

- зупинення та відновлення досудового розслідування;

- оголошення розшуку підозрюваного;

- об'єднання та виділення матеріалів досудових розслідувань;

- продовження строків тримання під вартою та досудового розслідування;

- встановлені, відшкодовані матеріальні збитки, суми пред'явлених позовів у кримінальному провадженні, вартість арештованого майна;

- закінчення досудового розслідування;

- інші відомості, передбачені первинними обліковими документами.

Унесення до Реєстру заяви, повідомлення про вчинені кримінальні правопорушення здійснюється у термін, визначений ч. 1 ст. 214 КПК України.

Після внесення та перевірки цих даних керівником прокуратури або органу досудового розслідування у Реєстрі автоматично фіксується дата обліку інформації та присвоюється номер кримінального провадження.

До Реєстру підлягають внесенню відомості, які характеризують кри-

РОЗДІЛ 3. НАУКОВІ РОЗ'ЯСНЕННЯ

мінальне правопорушення. Факт внесення цих відомостей відображається у Реєстрі та вони є доступними для перегляду прокурору відповідного рівня.

У разі виявлення правопорушення на морському, річковому судні чи військовому кораблі, а також у миротворчому контингенті та персоналі, що перебуває за межами України, під час виконання міжнародних миротворчих місій поза межами України досудове розслідування розпочинається негайно, відомості про нього вносяться до Реєстру при першій можливості.

Номер кримінального провадження складається з таких реквізитів: код органу, який розпочав досудове розслідування, рік, код відомства та територіального органу, номер кримінального провадження. Реквізити номера кримінального провадження зберігаються на всіх стадіях досудового розслідування.

Код регіону, району (залізниці), на території яких учинено кримінальне правопорушення, слідчий або прокурор після внесення відомостей до Реєстру про кримінальне правопорушення визначає згідно із довідником регіонів (залізниць). Кодування регіонів, районів (залізниць) єдині для всіх органів досудового розслідування.

У разі зазначення у заяві, повідомленні про декілька вчинених кримінальних правопорушень або які були виявлені безпосередньо прокурором, слідчим чи працівником іншого підрозділу незалежно від часу їх учинення, наявності осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, відомості про них заносяться до Реєстру за кожним правопорушенням окремо.

Частиною 4 ст. 278 КПК України передбачено невідкладне внесення слідчим, прокурором до Єдиного реєстру досудових розслідувань дати та часу повідомлення про підозру, правової кваліфікації кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність.

Відповідно п. 3 ч. 3 ст. 283 КПК України відомості про обвинувачених, обвинувальний акт щодо яких направлено до суду вносяться прокурором до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Облік кримінальних проваджень регламентується наказом Генеральної прокуратури України «Про затвердження Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань» від 06.04.2016 р. № 139, яким визначено, що облік кримінальних проваджень під час досудового розслідування здійснюється шляхом внесення до Реєстру відомостей щодо руху кримінальних проваджень, а саме про:

- кримінальне правопорушення та номер кримінального провадження;
- передачу кримінального провадження чи матеріалів за підслідністю або за місцем проведення досудового розслідування;
- об'єднання матеріалів досудових розслідувань, при цьому об'єднаному кримінальному провадженню присвоюється номер раніше розпочатого провадження;

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

- виділення досудового розслідування в окреме провадження, якому присвоюється новий номер кримінального провадження;
- прийняття кримінального провадження для проведення досудового розслідування;
- закінчення досудового розслідування;
- зупинення досудового розслідування;
- продовження строку досудового розслідування;
- доручення прокурором здійснення досудового розслідування іншому органу досудового розслідування, у тому числі слідчому підрозділу вищого рівня в межах одного органу;
- відновлення досудового розслідування;
- відкриття матеріалів досудового розслідування іншій стороні;
- повернення судом клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності прокурору в порядку, передбаченому ч. 4 ст. 288 КПК України;
- повернення судом кримінального провадження у порядку, передбаченому ч. 3 ст. 289, п. 1 ч. 3 ст. 314, п. 2 ч. 2 ст. 407 КПК України;
- повернення обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору в порядку, передбаченому п. 3 ч. 3 ст. 314 КПК України.

У разі повернення матеріалів кримінального провадження судом на підставі ч. 4 ст. 288, ч. 3 ст. 289, п. 1, 3 ч. 3 ст. 314, ст. 407 КПК України відомості до Реєстру заносить прокурор, який здійснює процесуальне керівництво досудовим розслідуванням.

Окремі особливості внесення відомостей до Реєстру щодо руху кримінальних проваджень:

- кримінальні провадження, що надходять для проведення досудового розслідування з органів прокуратури до органу досудового розслідування або з органів досудового розслідування до іншого органу досудового розслідування, а також провадження, що надійшли з одного району (міста) в інший район (місто), удруге не обліковуються і закінчуються провадженням за номером первинної реєстрації;
- факти скерування кримінального провадження до іншого органу досудового розслідування та отримання його останнім підтверджуються слідчим відповідного правоохоронного органу шляхом уведення до Реєстру відомостей про рух кримінального провадження;
- облік кримінальних проваджень стосовно громадян України, що надійшли для проведення досудового розслідування з компетентних органів іноземних держав про кримінальні правопорушення, що вчинені на їх території, проводиться за місцем розташування органу, якому доручено проведення їх розслідування;
- при надходженні таких кримінальних проваджень слідчим

РОЗДІЛ 3. НАУКОВІ РОЗ'ЯСНЕННЯ

заносяться відомості до Реєстру про прийняття кримінального провадження для проведення досудового розслідування, а також відомості про кримінальне правопорушення з відміткою «у кримінальному провадженні, що надійшло для проведення досудового розслідування з іноземних держав» та надається новий номер кримінального провадження;

– за всіма прийнятими рішеннями слідчі вносять інформацію до Реєстру про кримінальне провадження згідно з цим Положенням. Зазначені кримінальні правопорушення та особи, які їх учинили, у формах звітності про кримінальні правопорушення на території України не враховуються, а обліковуються лише у звітності про роботу органів досудового розслідування;

– кримінальні провадження про правопорушення, учинені іноземними громадянами, знімаються з обліку при направленні органом досудового розслідування України до правоохоронного органу іноземної держави кримінального провадження для проведення досудового розслідування.

Унесення відомостей до Реєстру здійснюється з дотриманням строків, визначених КПК України та вищевказаним Положенням, а саме про:

- заяву, повідомлення про вчинені кримінальні правопорушення – у термін, визначений ч. 1 ст. 214 КПК України;

- призначення слідчого, процесуального керівника, прийняття до провадження – невідкладно;

- юридичну особу, щодо якої можуть застосовуватися заходи кримінально-правового характеру, – невідкладно після вручення особі повідомлення про підозру у вчиненні від імені та в інтересах такої юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених ст. 109, 110, 113, 146, 147, 160, 209, 260, 262, 306, 369, 369-2, 436, 437, 438, 442, 444, 447, ч. 1, 2 ст. 368-3, ч. 1, 2 ст. 368-4 КК України, або від імені такої юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених ст. 258–258-5 КК України;

- дату складання повідомлення про підозру, дату і час вручення повідомлення про підозру, зміну раніше повідомленої підозри – невідкладно;

- передачу матеріалів та відомостей (ч. 5 ст. 36, ч. 7 ст. 214, ст. 216, ч. 4 ст. 218 КПК України), зупинення та відновлення досудового розслідування (ч. 4 ст. 280, ч. 2 ст. 281, ч. 3 ст. 282 КПК України), об'єднання, виділення матеріалів досудового розслідування (ст. 217 КПК України), закінчення досудового розслідування (ч. 3 ст. 283 КПК України) – протягом 24 годин з моменту прийняття процесуальних рішень;

- продовження строків розслідування (ст. 219, 294, 296 КПК України) – протягом 24 годин з моменту задоволення прокурором клопотання з цих питань;

- оголошення розшуку (ст. 281 КПК України) – протягом 24 годин з моменту винесення прокурором або слідчим відповідної постанови;

- вжиті заходи забезпечення кримінального провадження (ст. 131 КПК України), відкриття матеріалів досудового розслідування іншій стороні (ст.

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

290 КПК України) – протягом 24 годин з моменту вчинення процесуальної дії;

- повернення судом кримінального провадження, обвинувального акта, клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності, клопотання про застосування примусових заходів виховного або медичного характеру у порядку ч. 3 ст. 314, ч. 4 ст. 288, ч. 2 ст. 407 КПК України – упродовж 24 годин з моменту надходження із суду матеріалів до прокурора;

- інші відомості, передбачені первинними обліковими документами, – упродовж 24 годин з моменту прийняття процесуального рішення.

3) розшуку підозрюваних, обвинувачених (підсудних) осіб, які ухиляються від відбування покарання або вироку суду;

Оголошення розшуку підозрюваного здійснюється шляхом винесення слідчим або прокурором відповідної постанови. У разі коли досудове розслідування не зупиняється, складається окрема постанова про оголошення розшуку підозрюваного. Постанова складається з трьох частин: вступної, описової та резолютивної. У вступній частині зазначаються: назва постанови, дата і місце її складення, посада, спеціальне звання (класний чин), прізвище та ініціали службової особи, яка прийняла відповідне процесуальне рішення, найменування кримінального провадження; в описовій – викладаються всі обставини кримінального правопорушення та його правова кваліфікація, відомості про підозрюваного, його зв'язки і місця можливого перебування, а також дані про те, що він переховується від органів досудового розслідування; у резолютивній - констатуються прийняті рішення: про оголошення розшуку підозрюваного, про обрання щодо нього запобіжного заходу, про доручення розшуку оперативним підрозділам тощо. Якщо одночасно з оголошенням розшуку підозрюваного досудове розслідування зупиняється відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 280 КПК, то про розшук підозрюваного вказується в постанові про зупинення досудового розслідування.

Частиною 2 ст. 281 КПК України передбачено внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомостей про оголошення розшуку підозрюваних невідкладно, тобто не пізніше наступного дня.

У разі якщо обвинувачений ухилився від суду або захворів на психічну чи іншу тяжку тривалу хворобу, яка виключає його участь у судовому провадженні, суд, у відповідності до ст. 335 КПК України, зупиняє судове провадження щодо цього обвинуваченого до його розшуку або видужання і продовжує судове провадження стосовно інших обвинувачених, якщо воно здійснюється щодо декількох осіб. Розшук обвинуваченого, який ухилився від суду, оголошується ухвалою суду, організація виконання якої доручається слідчому та/або прокурору. При цьому, чинний КПК України, у разі зупинення судового провадження не передбачає внесення відомостей про це до жодного існуючого реєстру.

РОЗДІЛ 3. НАУКОВІ РОЗ'ЯСНЕННЯ

Крім цього, у відповідності до наказу Генеральної прокуратури України «Про затвердження Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань» від 06.04.2016 р. № 139 до Реєстру вносяться відомості про оголошення розшуку підозрюваного.

б) зареєстрованих в органах внутрішніх справ кримінальних або адміністративних правопорушень, подій, які загрожують особистій чи публічній безпеці, надзвичайних ситуацій;

Відповідно до Інструкції про порядок ведення єдиного обліку в органах поліції заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події, затвердженої наказом МВС України від 06.11.2015 р. № 1377, посадова особа органу поліції в разі перебування поза межами органу, в якому вона призначена, на території України в разі звернення до неї громадян або службових осіб із заявою чи повідомленням про події, які загрожують особистій чи громадській безпеці, або в разі безпосереднього виявлення таких зобов'язана вжити заходів щодо запобігання правопорушенням і їх припинення, рятування людей, надання допомоги особам, які її потребують, установлення і затримання осіб, які вчинили правопорушення, та охорони місця події і повідомити про це найближчий орган поліції.

7) осіб, затриманих за підозрою у вчиненні правопорушень (адміністративне затримання, затримання згідно з дорученнями органів правопорядку, затримання осіб органами досудового розслідування, адміністративний арешт, домашній арешт);

Відповідно до ст. 210 КПК України уповноважена службова особа зобов'язана доставити затриману особу до найближчого підрозділу органу досудового розслідування, в якому негайно реєструються дата, точний час (година і хвилини) доставлення затриманого та інші відомості, передбачені законодавством. При цьому чинним кримінальним процесуальним законодавством не передбачено ведення окремого обліку осіб, затриманих за підозрою у вчиненні кримінальних правопорушень (затримання осіб органами досудового розслідування, домашній арешт).

У відповідності до наказу Генеральної прокуратури України «Про затвердження Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань» від 06.04.2016 р. № 139 до Реєстру вносяться відомості про дату затримання особи та обрання, зміну і скасування запобіжного заходу.

Внесення відомостей здійснюється шляхом занесення слідчим поліції інформації до Реєстру та вибору даних у довідниках для заповнення документів первинного обліку про особу, яка вчинила кримінальне правопорушення та яка підозрюється у їх вчиненні (згідно додатку 4 до вказаного Наказу).

Облік осіб, яких повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, здійснюється прокурором або слідчим шляхом внесення відомостей до Реєстру після складання повідомлення про підозру (ст. 277

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

КПК України) та вручення (дата та час) повідомлення про підозру (ст. 278 КПК України).

Відомості про особу, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення та стосовно якої під час досудового розслідування прийнято рішення, передбачене п. п. 2 - 4, 6 ч. 1 ст. 284 КПК України, виключаються з числа осіб, які вчинили кримінальне правопорушення.

Правова кваліфікація кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність вносяться до Реєстру з урахуванням усіх правопорушень, у вчиненні яких підозрюється особа.

Відомості про особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, заносяться до Реєстру у випадках, коли стосовно неї приймається одне з таких рішень про звернення до суду з обвинувальним актом (п. 3 ч. 2 ст. 283, ст. 291 КПК України), з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності (ст. 44 - 49 КК України), з клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру (ст. 292 КПК України); закриття кримінального провадження, коли помер підозрюваний, обвинувачений, крім випадків, якщо провадження є необхідним для реабілітації померлого (п. 1 ч. 2 ст. 283, п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК України).

При внесенні до Реєстру відомостей про особу, яка вчинила кримінальні правопорушення, слід керуватися такими правилами: а) відомості про вік правопорушника вносяться у повних роках; б) відомості про працездатних осіб (16 років і більше), які не працюють і не навчаються, заносяться до Реєстру у випадках, коли особи до моменту вчинення кримінального правопорушення ніде не навчалися або фактично ніде не працювали і, незалежно від того, скільки часу пройшло з моменту залишення ними (їх звільнення) останнього місця роботи або навчання. У числі непрацюючих не слід вказувати пенсіонерів, інвалідів 1 - 2 груп, безробітних, вагітних жінок та жінок, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною; в) до осіб, які вчиняли кримінальні правопорушення, ураховуються всі особи, які раніше були засуджені або звільнялися від кримінальної відповідальності на підставі ст. ст. 44 - 49, 97 КК України. З цієї категорії виділяються особи, щодо яких згідно із законом судимість не знято і не погашено. Правові наслідки судимості визначаються ст. 88 КК України, рецидив – ст. 34 КК України; г) відомості про рід заняття, службове становище особи, яка вчинила кримінальні правопорушення, заповнюються на момент учинення правопорушення; д) інформація про осіб, які вчинили кримінальне правопорушення у складі ОГ та ЗО, вносяться до Реєстру з використанням положень п. 4.4 цього розділу; е) відомості, визначені для внесення до Реєстру при закінченні досудового розслідування стосовно особи, враховуються у звітності після внесення прокурором результатів досудового розслідування відповідно до вимог ч. 3 ст. 283 КПК України.

РОЗДІЛ 3. НАУКОВІ РОЗ'ЯСНЕННЯ

9) зареєстрованих кримінальних та адміністративних корупційних правопорушень, осіб, які їх учинили, та результатів розгляду цих правопорушень у судах;

Відповідно до Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань, затвердженого наказом Генеральної прокуратури України від 06.04.2016 р. № 139, до Реєстру вносяться відомості про:

- час та дату надходження заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення або виявлення з іншого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення;

- прізвище, ім'я, по батькові (найменування) потерпілого або заявника;

- інше джерело, з якого виявлені обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення;

- короткий виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, наведених потерпілим, заявником чи виявлених з іншого джерела;

- попередню правову кваліфікацію кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;

- передачу матеріалів та відомостей іншому органу досудового розслідування або за місцем проведення досудового розслідування;

- прізвище, ім'я, по батькові керівника прокуратури, органу досудового розслідування, слідчого, прокурора, який вніс відомості до Реєстру та/або розпочав досудове розслідування та/або здійснює досудове розслідування чи процесуальне керівництво;

- дату затримання особи;

- обрання, зміну та скасування запобіжного заходу;

- час та дату повідомлення про підозру, зміну повідомлення про підозру, особу, яку повідомлено про підозру, правову кваліфікацію кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;

- час та дату складання повідомлення про підозру, особу, стосовно якої складено повідомлення про підозру, правову кваліфікацію кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність у разі неможливості повідомлення такій особі про підозру з об'єктивних причин;

- юридичну особу, щодо якої можуть застосовуватися заходи кримінально-правового характеру;

- дату та підставу здійснення (скасування) спеціального досудового розслідування;

- зупинення та відновлення досудового розслідування;

- оголошення розшуку підозрюваного;

- об'єднання та виділення матеріалів досудових розслідувань;

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

- продовження строків тримання під вартою та досудового розслідування;
- встановлені, відшкодовані матеріальні збитки, суми пред'явлених позовів у кримінальному провадженні, вартість арештованого майна;
- закінчення досудового розслідування;
- інші відомості, передбачені первинними обліковими документами.

Внесення відомостей здійснюється шляхом занесення реєстратором інформації до Реєстру та вибору даних у довідниках для заповнення документів первинного обліку про: кримінальне правопорушення; наслідки досудового розслідування кримінального правопорушення; заподіяні збитки, результати їх відшкодування та вилучення предметів злочинної діяльності; особу, яка вчинила кримінальне правопорушення та яка підозрюється у їх вчиненні; рух кримінального провадження.

Стаття 28. Відповідальність за протиправне використання інформаційних ресурсів

2. Поліцейські несуть персональну дисциплінарну, адміністративну та кримінальну відповідальність за вчинені ними діяння, що призвели до порушень прав і свобод людини, пов'язаних з обробкою інформації.

Кримінальна відповідальність слідчих поліції за вчинені ними діяння, що призвели до порушень прав і свобод людини, пов'язаних з обробкою інформації передбачена Розділом XVI Злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку КК України (наприклад, частиною 1 статті 361-2, передбачена кримінальна відповідальність за несанкціоновані збут або розповсюдження інформації з обмеженим доступом, яка зберігається в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або на носіях такої інформації; частиною 1 статті 362 Кримінального кодексу України – несанкціоновані зміна, знищення або блокування інформації, яка оброблюється в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах чи комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, вчинені особою, яка має право доступу до неї).

3. Міністерство внутрішніх справ України у межах компетенції здійснює контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів під час формування та користування поліцейськими інформаційними базами (банками) даних у порядку, визначеному у статтях 26, 27 цього Закону.

Згідно з Положенням про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань, затвердженим наказом Генеральної прокуратури України від 06.04.2016 р. № 139, реєстраторами Реєстру є:

- прокурори, у тому числі керівники прокуратур;
- керівники органів досудового розслідування;

РОЗДІЛ 3. НАУКОВІ РОЗ'ЯСНЕННЯ

- слідчі органів прокуратури, поліції, безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів Державної кримінально-виконавчої служби України та органів Державного бюро розслідувань; детективи підрозділів детективів та внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України, уповноважені здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень.

Користувачами Реєстру є:

- керівники прокуратур та органів досудового розслідування;
- прокурори;
- слідчі органів поліції, безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів Державної кримінально-виконавчої служби України та Державного бюро розслідувань, детективи Національного бюро;
- інші уповноважені особи органів прокуратури та досудового розслідування, які виконують функції з інформаційно-аналітичного забезпечення правоохоронних органів та ведення спеціальних обліків (оперативних, оперативно-облікових, дактилоскопічних тощо) відповідно до чинного законодавства.

Прокурори, керівники органів досудового розслідування усіх рівнів забезпечують у відомствах контроль за своєчасним, повним та достовірним внесенням інформації до Реєстру у строки, визначені КПК України та вищевказаним Положенням.

Прокурори, які здійснюють нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва, перед внесенням до Реєстру відповідно до частини третьої статті 283 КПК України даних про результати досудового розслідування особисто перевіряють правильність та повноту відомостей про кримінальне правопорушення, осіб, які їх учинили, та рух кримінальних проваджень.

Керівники підрозділів організаційного забезпечення Єдиного реєстру досудових розслідувань та інформаційно-аналітичної роботи Генеральної прокуратури України, підрозділів ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань та інформаційно-аналітичної роботи прокуратур регіонального рівня забезпечують проведення систематичних перевірок об'єктивного внесення Реєстраторами до Реєстру відомостей про кримінальні правопорушення та результати їх розслідування з урахуванням вимог КПК України та вищевказаного Положення.

У разі встановлення фактів невідповідності внесеної до Реєстру інформації матеріалам кримінального провадження або її неповноти вживаються заходи щодо усунення виявлених порушень.

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття 29. Вимоги до поліцейського заходу

3. Обраний поліцейський захід є законним, якщо він визначений законом. Поліцейському заборонено застосовувати будь-які інші заходи, ніж визначені законами України.

При обранні слідчим поліції заходів забезпечення кримінального провадження згідно положень Розділу II КПК України повинні враховуватися загальні правила застосування заходів забезпечення кримінального провадження, зокрема: заходи забезпечення кримінального провадження застосовуються на підставі ухвали слідчого судді або суду, за винятком випадків, передбачених КПК України.

Клопотання про застосування заходів забезпечення кримінального провадження на підставі ухвали слідчого судді подається до місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування.

Застосування заходів забезпечення кримінального провадження не допускається, якщо слідчий поліції не доведе, що:

1) існує обґрунтована підозра щодо вчинення кримінального правопорушення такого ступеня тяжкості, що може бути підставою для застосування заходів забезпечення кримінального провадження;

2) потреби досудового розслідування виправдовують такий ступінь втручання у права і свободи особи, про який ідеться в клопотанні слідчого, прокурора;

3) може бути виконане завдання, для виконання якого слідчий, прокурор звертається із клопотанням.

До клопотання слідчого поліції про застосування, зміну або скасування заходу забезпечення кримінального провадження додається витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань щодо кримінального провадження, в рамках якого подається клопотання.

Заходи забезпечення кримінального провадження мають обиратися виключно з метою забезпечення належної процесуальної поведінки підозрюваного, обвинуваченого, зокрема, для забезпечення виконання покладених на нього процесуальних обов'язків, передбачених ч. 7 ст. 42 та іншими нормами КПК, а також щоб запобігти спробам переховуватися від органів досудового розслідування та/або суду; знищити, сховати або спотворити будь-яку із речей чи предметів, які мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення; незаконно впливати на потерпілого, свідка, іншого підозрюваного, обвинуваченого, експерта, спеціаліста у цьому ж кримінальному провадженні; перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином; вчинити інше кримінальне правопорушення чи продовжити кримінальне правопорушення, в якому підозрюється, обвинувачується.

Застосування запобіжного заходу з будь-якою іншою метою, наприклад, з метою покарання особи за кримінальне правопорушення, з метою добитися

РОЗДІЛ 3. НАУКОВІ РОЗ'ЯСНЕННЯ

показань стосовно її причетності до кримінального правопорушення тощо неприпустиме. Його застосування в жодному разі не повинно залежати від того, визнає підозрюваний, обвинувачений свою вину у вчиненні кримінального правопорушення чи не визнає.

Підстава застосування запобіжного заходу поділяється на загальну і особливу складові. Загальною складовою є наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою кримінального правопорушення, а особливою - наявність ризиків, які дають достатні підстави слідчому судді, суду вважати, що підозрюваний, обвинувачений, а також засуджений може здійснити дії, передбачені ч. 1 ст. 177 КПК України, з перешкодження кримінальному провадженню, вчинити інше кримінальне правопорушення чи продовжити те, у якому підозрюється, обвинувачується.

Наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою кримінального правопорушення як загальної складової підстави застосування запобіжного заходу слід розуміти як наявність «розумної підозри», тобто добросовісного, оснований на сукупності наявних на даний момент доказів припущення про вчинення цією особою кримінального правопорушення. Ступінь доведеності підозри, обвинувачення на цьому етапі провадження не є обставиною, що впливає на обрання запобіжного заходу, оскільки встановлення того, вчинила чи не вчинила особа кримінальне правопорушення, є завданням подальшого провадження, сприяти якому й покликаний запобіжний захід, що обирається.

РОЗДІЛ V ПОЛІЦЕЙСЬКІ ЗАХОДИ

Стаття 29. Вимоги до поліцейського заходу

4. Обраний поліцейський захід є необхідним, якщо для виконання повноважень поліції неможливо застосувати інший захід або його застосування буде неефективним, а також якщо такий захід заподіє найменшу шкоду як адресату заходу, так і іншим особам.

Відповідно до ст. 131 КПК України слідчий поліції під час розслідування кримінального провадження може застосовувати заходи забезпечення кримінального провадження.

Згідно ч. 2 ст. 131 КПК України заходами забезпечення кримінального провадження є:

- 1) виклик слідчим, прокурором, судовий виклик і привід;
- 2) накладення грошового стягнення;
- 3) тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом;
- 4) відсторонення від посади;
- 5) тимчасовий доступ до речей і документів;
- 6) тимчасове вилучення майна;
- 7) арешт майна;

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

8) затримання особи;

9) запобіжні заходи.

Ці заходи характеризуються такими специфічними ознаками: 1) мають процесуальний характер і регулюються кримінальним процесуальним законом, а тому є складовою кримінальної процесуальної форми; 2) підстави, межі та порядок їх застосування детально регламентовані законом; 3) спрямовані на досягнення єдиної мети – забезпечити належний порядок кримінального провадження, його дієвість; 4) мають виражений примусовий характер, який залежить не від порядку реалізації цих заходів, а від їх законодавчої моделі. Навіть коли особа не заперечує проти обмеження її права та свобод, що пов'язане із застосуванням заходів забезпечення кримінального провадження, вони все одно мають примусовий характер, оскільки сама можливість застосування примусу передбачена законом; 5) мають виключний характер – тобто застосовуються лише в тих випадках, коли іншими заходами публічні завдання кримінального провадження досягнути неможливо; 6) специфічний суб'єкт застосування – ним, як правило, є слідчий суддя, суд.

Положеннями ч. 1 ст. 131 КПК України визначається мета застосування заходів забезпечення кримінального провадження, яка полягає у досягненні дієвості кримінального провадження, що логічно обумовлює назву всіх зазначених у цій статті заходів. Крім загальної мети, на досягнення якої спрямовано кожен із цих заходів, характерною для них є також наявність власної специфічної мети, яка у структурі цілеспрямованості кримінальної процесуальної діяльності займає окреме місце. Так, тимчасовий доступ до речей і документів має на меті забезпечення можливості формування правової позиції сторін кримінального провадження; тимчасове вилучення майна та арешт майна спрямовані на забезпечення можливості відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, можливої конфіскації майна; тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом має на меті припинення кримінального правопорушення, запобігання вчиненню іншого чи припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного, обвинуваченого щодо перешкоджання кримінальному провадженню; затримання особи та запобіжні заходи спрямовані на припинення кримінального правопорушення, а також створюють необхідні умови для забезпечення участі підозрюваного, обвинуваченого в кримінальному провадженні, а відтак – для здійснення правосуддя.

Окремо слід звернути увагу на те, що запобіжні заходи, систему яких закріплено ст. 176 КПК України, мають на меті забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього процесуальних обов'язків, а також запобігання спробам: 1) переховуватися від органів досудового розслідування та/або суду; 2) знищити, сховати або спотворити будь-яку із речей чи документів, які мають істотне значення для встановлення

РОЗДІЛ 3. НАУКОВІ РОЗ'ЯСНЕННЯ

обставин кримінального правопорушення; 3) впливати на потерпілого, свідка, іншого підозрюваного, обвинуваченого, експерта, спеціаліста у цьому ж кримінальному провадженні; 4) перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином; 5) вчинити інше кримінальне правопорушення чи продовжити кримінальне правопорушення, у якому підозрюється, обвинувачується.

Спільною ознакою закріплених цією статтею заходів забезпечення кримінального провадження є також їх поєднання із застосуванням примусу, який тією чи іншою мірою притаманний кожному з них. Тому, за загальним правилом, законодавець відніс прийняття рішення про їх застосування до виключної компетенції слідчого судді (на досудовому провадженні) або суду (у судовому провадженні) (винятком є виклик слідчим, прокурором, порядок здійснення якого передбачено ст. ст. 133, 135, 136, 137, 138, 139; тимчасове вилучення майна, передбачене ст. ст. 167, 168, 169; законне затримання та затримання уповноваженою службовою особою, підстави та порядок яких встановлено ст. ст. 207, 208 КПК України).

Виклик слідчим поліції є заходом забезпечення кримінального провадження, сутність якого полягає у виклику підозрюваного, свідка, потерпілого або іншого учасника кримінального провадження для участі у процесуальній дії, що здійснюється на досудовому розслідуванні у встановленому законом порядку слідчим, у випадках, коли за законом участь учасника кримінального провадження при проведенні певної процесуальної дії є обов'язковою чи її визнали такою слідчий. Порядок здійснення виклику регулюється ст. 135 КПК України.

Право викликати особу під час досудового розслідування належить слідчому як суб'єкту, які здійснюють кримінальне провадження на етапі його досудового розслідування.

Згідно ч. 1 ст. 133 КПК України для допиту або участі в інших процесуальних діях можуть бути викликані: підозрюваний; свідок; потерпілий та інші учасники кримінального провадження (ними, зокрема, можуть бути експерт, спеціаліст, перекладач, цивільний позивач, цивільний відповідач, законні представники підозрюваного тощо).

Частиною 1 ст. 135 КПК України передбачено форми здійснення виклику в кримінальному провадженні. Основним з них є повістка про виклик, яка може бути вручена безпосередньо, надіслана поштою, електронною поштою чи факсимільним зв'язком. Крім того, виклик може бути здійснено по телефону або телеграмою.

Найбільш поширеним способом виклику до слідчого є вручення повістки безпосередньо особі, яка викликається. У разі відсутності такої можливості повістка про виклик з метою її подальшої передачі особі, яка викликається, може бути вручена під розписку дорослому члену сім'ї особи чи іншій особі, яка з нею проживає, житлово-експлуатаційній організації за місцем проживання особи або адміністрації за місцем її роботи. Важливо, щоб ці

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

особи, яким вручається повістка, мали реальну можливість передати її адресату. При цьому їм має бути роз'яснено обов'язок вручити повістку адресату без зволікання.

За загальним правилом виклик неповнолітньої особи має здійснюватися через її батьків або усиновлювача чи законного представника, що передбачено положеннями ч. 4 ст. 135 КПК України.

Частина 8 ст. 135 КПК України передбачає строк, коли особа має бути повідомлена про виклик, – не пізніше ніж за три дні до дня, коли вона зобов'язана прибути за викликом. Це законодавче положення має значення як гарантія забезпечення прав особи, перш за все, права на захист, яке є загальносуб'єктивним і тому має гарантуватися будь-якій особі, права та законні інтереси якої можуть бути тимчасово обмежено у зв'язку із здійсненням кримінального провадження.

Крім того, під час здійснення виклику слідчий також повинен враховувати наявність поважних причин неприбуття особи на виклик, які передбачені ст. 138 КПК України. А саме: поважними причинами неприбуття особи на виклик є:

- 1) затримання, тримання під вартою або відбування покарання;
- 2) обмеження свободи пересування внаслідок дії закону або судового рішення;
- 3) обставини непереборної сили (епідемії, військові події, стихійні лиха або інші подібні обставини);
- 4) відсутність особи у місці проживання протягом тривалого часу внаслідок відрядження, подорожі тощо;
- 5) тяжка хвороба або перебування в закладі охорони здоров'я у зв'язку з лікуванням або вагітністю за умови неможливості тимчасово залишити цей заклад;
- 6) смерть близьких родичів, членів сім'ї чи інших близьких осіб або серйозна загроза їхньому життю;
- 7) несвоєчасне одержання повістки про виклик;
- 8) інші обставини, які об'єктивно унеможливають з'явлення особи на виклик.

Наступним необхідним заходом, який може застосовуватися слідчим поліції, є привід (ст. 140 КПК України), що здійснюється у разі неявки особи без поважних причин та неповідомлення про це слідчого. Привід полягає у примусовому супроводженні особи, до якої він застосовується, особою, яка виконує ухвалу про здійснення приводу, до місця її виклику в зазначений в ухвалі час.

Згідно з КПК України рішення про здійснення приводу приймається: під час досудового розслідування – слідчим суддею за клопотанням слідчого, а під час судового провадження – судом за клопотанням сторони кримінального провадження, потерпілого або з власної ініціативи. Рішення про здійснення приводу приймається у формі ухвали.

РОЗДІЛ 3. НАУКОВІ РОЗ'ЯСНЕННЯ

Привід може бути застосований до підозрюваного, обвинуваченого або свідка. Привід свідка не може бути застосований до неповнолітньої особи, вагітної жінки, інвалідів першої або другої груп, особи, яка одноосібно виховує дітей віком до шести років або дітей-інвалідів, а також осіб, які згідно із цим Кодексом не можуть бути допитані як свідки. Привід співробітника кадрового складу розвідувального органу України під час виконання ним своїх службових обов'язків здійснюється тільки в присутності офіційних представників цього органу.

Виконання ухвали про здійснення приводу може бути доручено відповідним підрозділам поліції.

Ухвала про здійснення приводу оголошується особі, до якої він застосовується, особою, яка виконує ухвалу.

Особа, рішення про здійснення приводу якої прийнято слідчим суддею, судом, зобов'язана прибути до місця виклику в зазначений в ухвалі про здійснення приводу час у супроводі особи, яка виконує ухвалу.

У випадку невиконання особою, що підлягає приводу, законних вимог щодо виконання ухвали про здійснення приводу, до неї можуть бути застосовані заходи фізичного впливу, які дозволяють здійснити її супроводження до місця виклику. Застосуванню заходів фізичного впливу повинно передувати попередження про намір їх застосування. У разі неможливості уникнути застосування заходів фізичного впливу вони не повинні перевищувати міри, необхідної для виконання ухвали про здійснення приводу, і мають зводитися до мінімального впливу на особу. Забороняється застосування заходів впливу, які можуть завдати шкоди здоров'ю особи, а також примушення особи перебувати в умовах, що перешкоджають її вільному пересуванню, протягом часу більшого, ніж необхідно для негайного доставлення особи до місця виклику. Перевищення повноважень щодо застосування заходів фізичного впливу тягне за собою відповідальність, встановлену законом.

У разі неможливості здійснення приводу особа, яка виконує ухвалу про здійснення приводу, повертає її до суду з письмовим поясненням причин невиконання.

Наступним заходом, що може бути обраний слідчим під час досудового розслідування, є тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом. Так, у разі наявності достатніх підстав вважати, що для припинення кримінального правопорушення чи запобігання вчиненню іншого, припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного щодо перешкоджання кримінальному провадженню, забезпечення відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, необхідно тимчасово обмежити підозрюваного у користуванні спеціальним правом, слідчий, прокурор, інша уповноважена службова особа мають право тимчасово вилучити документи, які посвідчують користування спеціальним правом, у законно затриманої ними особи в порядку, передбаченому ст. 208 КПК України.

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Крім того, КПК України передбачає запобіжні заходи (ст.176) та затримання уповноваженою службовою особою (ст. ст. 208-213 КПК України). Система запобіжних заходів, підстави та порядок їх застосування регулюються главою 18 розділу II КПК України.

Система запобіжних заходів визначена в ст. 176 КПК України, а саме:

- 1) особисте зобов'язання (ст. 179 КПК України);
- 2) особиста порука (ст. 180 КПК України);
- 3) застава (ст. 182 КПК України);
- 4) домашній арешт (ст. 181 КПК України);
- 5) затримання – тимчасовий запобіжний захід (ст. ст. 188–192, 207–213 КПК України);
- 6) тримання під вартою (ст. 183 КПК України).

Запобіжні заходи – це частина заходів забезпечення кримінального провадження, спрямованих на забезпечення належної поведінки підозрюваного, обвинуваченого через певне обмеження їхніх особистих прав.

Метою застосування запобіжних заходів у кримінальному процесі є (ч.1 ст. 177 КПК України):

- 1) забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього процесуальних обов'язків;
- 2) запобігання спробам (звідси – запобіжні заходи):
  - переховуватися від органів досудового розслідування та (або) суду;
  - знищити, сховати або спотворити будь-яку із речей чи документів, які мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення;
  - незаконно впливати на потерпілого, свідка, іншого підозрюваного, обвинуваченого, експерта, спеціаліста у цьому ж кримінальному провадженні;
  - перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином;
  - вчинити інше кримінальне правопорушення чи продовжити кримінальне правопорушення, у якому підозрюється, обвинувачується.

Запобіжні заходи можуть застосовуватися лише за наявності підстав, визначених в ч. 2 ст. 177 КПК України.

Уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, лише у випадках:

- 1) якщо цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення;
- 2) якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин;
- 3) якщо є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні

РОЗДІЛ 3. НАУКОВІ РОЗ'ЯСНЕННЯ

тяжкого або особливо тяжкого корупційного злочину, віднесеного законом до підслідності Національного антикорупційного бюро України.

Особливості затримання окремої категорії осіб визначаються главою 37 КПК України.

Уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, виключно у випадку, якщо підозрюваний не виконав обов'язки, покладені на нього при обранні запобіжного заходу, або не виконав у встановленому порядку вимог щодо внесення коштів як застави та надання документа, що це підтверджує.

Уповноважена службова особа, слідчий, прокурор може здійснити обшук затриманої особи з дотриманням правил, передбачених ч. 7 ст. 223 і ст. 236 КПК України.

Уповноважена службова особа, що здійснила затримання особи, повинна негайно повідомити затриманому зрозумілою для нього мовою підстави затримання та у вчиненні якого злочину він підозрюється, а також роз'яснити право мати захисника, отримувати медичну допомогу, давати пояснення, показання або не говорити нічого з приводу підозри проти нього, негайно повідомити інших осіб про його затримання і місце перебування відповідно до положень ст. 213 КПК України, вимагати перевірку обґрунтованості затримання та інші процесуальні права, передбачені законодавством.

Про затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, складається протокол, в якому, крім відомостей, передбачених ст. 104 КПК України, зазначаються: місце, дата і точний час (година і хвилини) затримання відповідно до положень ст. 209 КПК України; підстави затримання; результати особистого обшуку; клопотання, заяви чи скарги затриманого, якщо такі надходили; повний перелік процесуальних прав та обов'язків затриманого. Протокол про затримання підписується особою, яка його склала, і затриманим. Копія протоколу негайно під розпис вручається затриманому, а також надсилається прокурору.

Затримання співробітника кадрового складу розвідувального органу України при виконанні ним своїх службових обов'язків і пов'язані з цим особистий обшук та огляд його речей застосовуються тільки в присутності офіційних представників цього органу.

5. Застосований поліцейський захід є пропорційним, якщо шкода, заподіяна охоронюваним законом правам і свободам людини або інтересам суспільства чи держави, не перевищує блага, для захисту якого він застосований, або створеної загрози заподіяння шкоди.

Згідно з ч. 3 ст. 132 КПК України застосування заходів забезпечення кримінального провадження не допускається, якщо слідчий, прокурор не доведе, що:

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1) існує обґрунтована підозра щодо вчинення кримінального правопорушення такого ступеня тяжкості, що може бути підставою для застосування заходів забезпечення кримінального провадження;

2) потреби досудового розслідування виправдовують такий ступінь втручання у права і свободи особи, про який ідеться в клопотанні слідчого, прокурора;

3) може бути виконане завдання, для виконання якого слідчий, прокурор звертається із клопотанням.

Для оцінки потреб досудового розслідування слідчий суддя або суд зобов'язаний врахувати можливість без застосованого заходу забезпечення кримінального провадження отримати речі і документи, які можуть бути використані під час судового розгляду для встановлення обставин у кримінальному провадженні.

Під час розгляду питання про застосування заходів забезпечення кримінального провадження сторони кримінального провадження повинні подати слідчому судді або суду докази обставин, на які вони посилаються.

При вирішенні питання про обрання запобіжного заходу, крім наявності вищенаведених ризиків, слідчий суддя, суд на підставі наданих сторонами матеріалів зобов'язаний оцінити в сукупності всі обставини, у тому числі:

– вагомість наявних доказів про вчинення підозрюваним, обвинуваченим кримінального правопорушення;

– тяжкість покарання, що загрожує відповідній особі у разі визнання підозрюваного, обвинуваченого винуватим у кримінальному правопорушенні, у вчиненні якого він підозрюється, обвинувачується;

– вік та стан здоров'я підозрюваного, обвинуваченого;

– міцність соціальних зв'язків підозрюваного, обвинуваченого в місці його постійного проживання, у тому числі наявність в нього родини й утриманців;

– наявність у підозрюваного, обвинуваченого постійного місця роботи або навчання;

– репутацію підозрюваного, обвинуваченого;

– майновий стан підозрюваного, обвинуваченого;

– наявність судимостей у підозрюваного, обвинуваченого;

– дотримання підозрюваним, обвинуваченим умов застосованих запобіжних заходів, якщо вони застосовувалися до нього раніше;

– наявність повідомлення особі про підозру у вчиненні іншого кримінального правопорушення (ст. 178 КПК України).

При цьому найбільш м'яким запобіжним заходом є особисте зобов'язання, а найбільш суворим - тримання під вартою.

6. Обраний поліцейський захід є ефективним, якщо його застосування забезпечує виконання повноважень поліції.

Згідно ч. 1 ст. 131 КПК України заходи забезпечення кримінального провадження застосовуються з метою досягнення дієвості цього провадження.

РОЗДІЛ 3. НАУКОВІ РОЗ'ЯСНЕННЯ

Підставою застосування запобіжного заходу є наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою кримінального правопорушення, а також наявність ризиків, які дають достатні підстави слідчому судді, суду вважати, що підозрюваний, обвинувачений, засуджений може здійснити дії, передбачені ч. 1 ст.177 КПК України. Слідчий не має права ініціювати застосування запобіжного заходу без наявності для цього підстав, передбачених КПК України.

7. Поліцейський захід припиняється, якщо досягнуто мети його застосування, якщо неможливість досягнення мети заходу є очевидною або якщо немає необхідності у подальшому застосуванні такого заходу.

Запобіжний захід негайно припиняє свою дію (вважається скасованим) після:

- закінчення строку дії ухвали про обрання запобіжного заходу;
- ухвалення виправдувального вироку;
- закриття кримінального провадження (ст. 203 КПК України).

Припинення поліцейського заходу у випадку, якщо досягнуто мети його застосування, а саме, виконано слідчим покладені на нього завдання, передбачені ст. 2 КПК України.

У разі застосування запобіжного заходу у вигляді особистого зобов'язання підозрюваний, обвинувачений, який був затриманий, звільняється з-під варти негайно.

У разі застосування запобіжного заходу у вигляді особистої поруки підозрюваний, обвинувачений, який був затриманий, звільняється з-під варти негайно після надання його поручителями визначеного зобов'язання.

У разі застосування запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту підозрюваний, обвинувачений, який був затриманий:

1) негайно доставляється до місця проживання і звільняється з-під варти, якщо згідно з умовами обраного запобіжного заходу йому заборонено залишати житло цілодобово;

2) негайно звільняється з-під варти та зобов'язується невідкладно прибути до місця свого проживання, якщо згідно з умовами обраного запобіжного заходу йому заборонено залишати житло в певний період доби.

Підозрюваний, обвинувачений звільняється з-під варти після внесення застави, визначеної слідчим суддею, судом в ухвалі про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, якщо в уповноваженій службової особи місця ув'язнення, під вартою в якому він перебуває, відсутнє інше судове рішення, що набрало законної сили і прямо передбачає тримання цього підозрюваного, обвинуваченого під вартою.

Після отримання та перевірки документа, що підтверджує внесення застави, уповноважена службова особа місця ув'язнення, під вартою в якому знаходиться підозрюваний, обвинувачений, негайно здійснює

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

розпорядження про його звільнення з-під варти та повідомляє про це усно і письмово слідчого, прокурора та слідчого суддю, а якщо застава внесена під час судового провадження, - прокурора та суд.

У разі постановлення слідчим суддею, судом ухвали про відмову у продовженні строку тримання під вартою, про скасування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою або його зміну на інший запобіжний захід, про звільнення особи з-під варти у випадку, ч. 3 ст. 206 КПК України, або у випадку закінчення строку дії ухвали слідчого судді, суду про тримання під вартою підозрюваний, обвинувачений повинен бути негайно звільнений, якщо в уповноваженої службової особи місця ув'язнення, під вартою в якому він перебуває, відсутнє інше судове рішення, що набрало законної сили і прямо передбачає тримання цього підозрюваного, обвинуваченого під вартою.

Стаття 31. Превентивні поліцейські заходи

1. Поліція може застосовувати такі превентивні заходи:

7) проникнення до житла чи іншого володіння особи;

9) застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису.

Пункт 7 ч. 1 ст. 31 Закону, що коментується, регламентує, що одним із превентивних поліцейських заходів є проникнення до житла чи іншого володіння особи.

Під час застосування даного превентивного заходу поліцейському слід пам'ятати, що відповідно до ст. 30 Конституції України кожному гарантується недоторканність житла. Не допускається проникнення до житла чи іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду. Водночас у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, можливий інший встановлений законом порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду і обшуку. Таким чином, інший порядок проникнення до житла чи іншого володіння особи можливо застосувати лише за наявності законодавчо закріпленої умови існування невідкладних випадків та їх чіткої правової регламентації.

Наведена конституційна норма закріплена у положеннях п 7 ч. 1 ст. 31, ст. 38 Закону України «Про Національну поліцію», а також ст. ст. 13, 233 КПК України. Зазначеними статтями встановлено, що ніхто не має права проникнути до житла чи іншого володіння особи з будь-якою метою, інакше як лише за добровільною згодою особи, яка ним володіє, або на підставі ухвали слідчого судді, крім установлених законом випадків. Відповідно до

РОЗДІЛ 3. НАУКОВІ РОЗ'ЯСНЕННЯ

ч. 2 ст. 233 КПК України під житлом особи слід розуміти будь-яке приміщення, яке знаходиться у постійному чи тимчасовому володінні особи, незалежно від його призначення і правового статусу, та пристосоване для постійного або тимчасового проживання в ньому фізичних осіб, а також всі складові частини такого приміщення. Не є житлом приміщення, спеціально призначені для утримання осіб, права яких обмежені за законом. Під іншим володінням особи розуміються транспортний засіб, земельна ділянка, гараж, інші будівлі чи приміщення побутового, службового, господарського, виробничого та іншого призначення тощо, які знаходяться у володінні особи.

Законодавчо передбачені невідкладні випадки повинні відповідати вимогам крайньої необхідності та бути пов'язані із: 1) врятуванням життя людей та майна; 2) безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину; 3) припинення кримінального правопорушення, що загрожує життю осіб, які знаходяться в житлі або іншому володінні. При цьому проникнення поліцейського до житла чи іншого володіння не може обмежувати право особи на користування власним майном.

Перша зазначена підстава полягає в тому, що загроза життю чи здоров'ю повинна бути реальною, наприклад, крики про допомогу, постріли, погрози нападників та інше.

Щодо другої підстави, то безпосереднє переслідування означає слідування за особою безперервно протягом певного часу без втрати переслідуваного з поля зору. При цьому не є втратою з поля зору, якщо переслідуваний тимчасово ховається в укритті, у тому числі й у житлі чи іншому володінні особи, але особа, яка переслідує, знає, що він там перебуває, а переслідуваний усвідомлює, що переслідування його не закінчилося. У цьому випадку необхідно розмежовувати поняття «підозрюваний» (ст. 42 КПК України) та «особа, яка підозрюється у вчиненні злочину», оскільки у контексті невідкладних випадків йдеться лише про особу, стосовно якої на даний час здійснюється безпосереднє переслідування за підозрою у вчиненні конкретного кримінального правопорушення.

Відносно третьої підстави, то вона стосується випадку отримання поліцейським повідомлення про вчинення кримінального правопорушення або ж самостійного виявлення такого, що має місце в житлі чи іншому володінні особи. Метою цього є припинення реальних кримінальних правопорушень, переслідування і затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, а також надання допомоги громадянам, якщо є загроза їх життю, і які знаходяться у житлі чи іншому володінні особи.

Після проникнення до житла чи іншого володіння особи поліцейський обов'язково зобов'язаний скласти протокол, що складається з:

1) вступної частини, яка повинна містити наступні відомості: місце, час і назву проведеного превентивного заходу; прізвище, ім'я, по батькові, посада поліцейського; прізвища, імена, по батькові, дати народження, місця

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

проживання всіх осіб, які були присутні під час проникнення до житла чи іншого володіння особи; інформацію про застосування технічних приладів і засобів фіксації, їх характеристика, умови і порядок використання;

2) описової частини, яка повинна містити відомості про: послідовність здійснення поліцейським превентивного заходу; отримані відомості, в тому числі виявлені та/або надані речі та документи;

3) заключної частини, яка повинна містити відомості про: вилучені речі і документи та спосіб їх ідентифікації; спосіб ознайомлення учасників із змістом протоколу; відмітка про надходження або відсутність зауваження і доповнення до письмового протоколу з боку учасників проведеного заходу.

Якщо особа через фізичні вади або з інших об'єктивних причин не може особисто підписати протокол, то її ознайомлення здійснюється у присутності законного представника, який своїм підписом засвідчує зміст протоколу та факт неможливості його підписання особою. Коли особа відмовилася підписати протокол, про це зазначається в ньому та засвідчується підписом законного представника, а у разі його відсутності – понятих (не менше двох).

Пунктом 9 ч. 1 ст. 31 Закону, що коментується, передбачає право поліцейського застосовувати технічні прилади та засоби, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису. Для забезпечення публічної безпеки і порядку поліцейський може закріплювати на форменому одязі, службових транспортних засобах, монтувати/розміщувати по зовнішньому периметру доріг і будівель автоматичну фото- і відеотехніку, а також використовувати інформацію, отриману із автоматичної фото- і відеотехніки, що знаходиться в чужому володінні, з метою: 1) попередження, виявлення або фіксування правопорушення, охорони громадської безпеки та власності, забезпечення безпеки осіб; 2) забезпечення дотримання правил дорожнього руху.

Технічні засоби це система загально пристосованих і спеціально розроблених приладів, пристроїв, апаратів, інструментів, механізмів або їх сукупності, комплекти, системи, комплекси та програмні продукти, які перетворюють властивості сліду в іншу форму, доступну безпосередньому сприйняттю, і які застосовуються поліцейським (слідчим, прокурором, спеціалістом, експерт) для ефективного виконання своїх службових обов'язків і запобігання злочинів.

Практичне використанням технічних приладів і засобів дозволяє вирішити такі завдання: 1) виявлення, фіксація, вилучення слідів та інших матеріальних об'єктів, що безпосередньо стосуються вчинення кримінального правопорушення; 2) накопичення, обробка та використання зафіксованої інформації, що міститься в слідах і об'єктах; 3) попереднє дослідження слідів і об'єктів, у тому числі речових доказів та інше. Таким чином, поліцейський має право застосовувати технічні прилади і засоби фіксації обстановки на місці події речових доказів, зокрема застосування фотографії, кінозйомки,

РОЗДІЛ 3. НАУКОВІ РОЗ'ЯСНЕННЯ

звукозапису, вимірювальних приладів, прийомів складання планів і схем, які пояснюють зміст протоколів. При цьому слід пам'ятати, що порушенням законності буде як неправомірне застосування технічних приладів і засобів, так і їх невикористання, коли вони були застосовані не для досягнення зазначеної мети (п. п. 1,2 ч. 1 ст. 40 Закону України «Про Національну поліцію»), тобто суперечить нормам законодавства.

Стаття 32. Перевірка документів особи

1. Поліцейський має право вимагати в особи пред'явлення нею документів, що посвідчують особу, та/або документів, що підтверджують відповідне право особи, у таких випадках:

1) якщо особа володіє зовнішніми ознаками, схожими на зовнішні ознаки особи, яка перебуває в розшуку, або безвісно зниклої особи.

Порядок і підстави перевірки поліцейським документів, що посвідчують особу, регламентовано ст. 32 Закону України «Про національну поліцію». Даною статтею передбачено шість відповідних підстав, за яких поліцейський має право вимагати в особи пред'явлення документу, що посвідчують особу, та/або документів, що підтверджують відповідне право особи. На сьогодні документом, який посвідчує особу, є: паспорт, водійське, службове чи пенсійне посвідчення, студентський квиток, а також інший офіційний документ з особистими даними та фотокарткою, засвідченою відповідною печаткою установи чи підприємства.

Водночас у випадку відсутності в особи будь-якого з наведених документу поліцейський має право доставити її до найближчого підрозділу поліції для встановлення особи і лише у разі складення протоколу про адміністративне правопорушення. Таке встановлення не може перевищувати понад 3 години. У випадку порушення законності поліцейський має понести юридичну відповідальність.

У п. 1 ч. 1 коментованої статті встановлено умову здійснення поліцейським перевірки документів у фізичної особи у вигляді збігу її ознак зовнішності з ознаками зовнішності особи, що перебуває у розшуку або безвісно зникла. Зокрема мається на увазі такі зовнішні ознаки як: колір очей, волосся, шкіри, наявність родимих плям, родинок, шрамів, особливості ходи (кульгавість тощо), будови тіла (відсутність пальців, кінцівок, горб, тощо). Також необхідно враховувати одяг та взуття. При цьому порівняння між особою, яка перевіряється, та розшукуваною або безвісті зниклою необхідно проводити за сукупністю ознак, що є найбільш особистими та одночасно найменш піддаються змінам. (наявність шрамів, кульгавість, тощо).

Особа, яка перебуває у розшуку відповідно до ст. 281 КПК України, це підозрюваний у кримінальному провадженні щодо якого стороною обвинувачення винесено постанову про оголошення її розшуку.

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття 36. Вимога залишити місце і обмеження доступу на визначену територію

1. Поліцейський уповноважений вимагати від особи (осіб) залишити визначене місце на певний строк або заборонити чи обмежити особам доступ до визначеної території або об'єктів, якщо це необхідно для забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони життя і здоров'я людей, для збереження та фіксації слідів правопорушення.

2. Поліцейський може обмежувати або забороняти рух транспорту і пішоходів на окремих ділянках вулиць і автомобільних доріг у разі затримання осіб відповідно до закону, під час аварій, інших надзвичайних ситуацій, якщо це необхідно для забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони життя і здоров'я людей.

1. Частина 1 коментованої статті закріплює чіткий перелік умов, за яких слідчий поліції має право вимагати від особи (осіб) залишити визначене місце на певний строк або заборонити чи тимчасово обмежити особам доступ до визначеної території або об'єктів. Зокрема це необхідно для забезпечення огляду місця події у громадських місцях, підприємствах, установах, організаціях та місцях мешкання і перебування громадян.

Фіксування кримінального правопорушення здійснюється відповідно до глави 5 КПК України. Найбільш розповсюдженим видом фіксування є складання протоколу відповідної процесуальної дії, який повинен відповідати вимогам, передбачених ст. 104 КПК України.

Закріплення першої та другої умови зумовлено тим, що забезпечення та підтримання публічної безпеки і порядку, а також охорона прав і свобод людини, інтересів суспільства та держави є головними функціями і завданнями поліції України, передбачених ч. 1 ст. 1, п. 1, 2 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію». При цьому Закон не розкриває, що саме слід розуміти під поняттям «публічна безпека і порядок», а в інших нормативно-правових актах вживаються терміни «громадська безпека» і «громадський порядок». Зокрема громадська безпека тлумачиться як:

1) стан захищеності життєво важливих інтересів, сконцентрованих у його матеріальних і духовних цінностях, від джерел небезпеки природного або штучного характеру під час підготовки та проведення футбольних матчів, за якого забезпечується запобігання загрозам заподіяння шкоди такими джерелами небезпеки;

2) стан захищеності інтересів людини, суспільства й держави від суспільно небезпечних діянь і негативного впливу надзвичайних обставин, викликаних криміногенною ситуацією, стихійним лихом, катастрофами, аваріями і пожежами, епідеміями та іншими надзвичайними ситуаціями.

У свою чергу поняття «громадський порядок» тлумачиться як:

1) сукупність суспільних відносин, що забезпечують нормальні умови життєдіяльності людини, діяльності підприємств, установ і організацій під

РОЗДІЛ 3. НАУКОВІ РОЗ'ЯСНЕННЯ

час підготовки та проведення футбольних матчів шляхом встановлення, дотримання і реалізації правових та етичних норм.

2) система суспільних відносин, які складаються і розвиваються в громадських місцях під впливом правових та соціальних норм, спрямованих на забезпечення нормального функціонування установ, організацій, громадських об'єднань, праці й відпочинку громадян, повагу до їх честі, людської гідності та громадської моралі.

Таким чином, поняття «публічна безпека і порядок» не є вживаним у чинному законодавчому обігу, що ускладнює його легітимне тлумачення, і можливо розуміти лише через поняття «громадська безпека і порядок».

2. Частиною 2 коментованої статті передбачено, що слідчий поліції може тимчасово обмежити або заборонити рух транспорту і пішоходів на окремих ділянках вулиць і автомобільних доріг у разі затримання осіб відповідно до закону (ст. 208 КПК України), під час аварій (при виїзді та огляді місця дорожньо-транспортної пригоди, проведенні слідчого експерименту та інших слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, а також інших надзвичайних ситуацій, пов'язаних із вчинення кримінальних правопорушень), якщо це необхідно для забезпечення безпеки і громадського порядку, охорони життя і здоров'я людей та питань життєзабезпечення. У даній частині передбачено як підстави, так і умови обмеження або заборону руху транспорту і пішоходів на окремих ділянках вулиць і автомобільних доріг.

Стаття 37. Обмеження пересування особи чи транспортного засобу або фактичного володіння річчю

1. Поліція уповноважена затримувати особу на підставах, у порядку та на строки, визначені Конституцією України, Кримінальним процесуальним кодексом України та Кодексом України про адміністративні правопорушення, а також іншими законами України.

2. Відлік часу утримання затриманої фізичної особи в спеціально відведених для цього приміщеннях рахується з моменту її фактичного затримання.

3. У випадках, визначених частиною другою цієї статті, поліцейські повинні негайно викликати медичних працівників до місця фактичного знаходження таких осіб, а також, за можливості, поінформувати членів сім'ї.

4. Поліцейський може тимчасово обмежити фактичне володіння річчю або пересування транспортного засобу для запобігання небезпеці, якщо є достатні підстави вважати, що річ або транспортний засіб можуть бути використані особою з метою посягання на своє життя і здоров'я або на життя чи здоров'я іншої людини, або пошкодження чужої речі. На вимогу особи поліцейський зобов'язаний повідомити про причини застосування ним відповідних заходів.

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Обмеження фактичного володіння річчю здійснюється на підставах та в порядку, визначених Кримінальним процесуальним кодексом України та Кодексом України про адміністративні правопорушення.

5. Обмеження фактичного володіння річчю здійснюється шляхом вилучення речі в її фактичного володільця, обмеження її перенесення або перевезення.

Поліцейський зобов'язаний у письмовій формі повідомити свого керівника про тимчасове обмеження фактичного володіння річчю особи, а також зобов'язаний скласти протокол про здійснення тимчасового обмеження фактичного володіння річчю та вручити протокол цій особі.

6. Тимчасове обмеження пересування особи та перенесення або перевезення речі негайно припиняється, якщо немає необхідності здійснювати такий захід.

1. Згідно ч. 1 ст. 207 КПК України виділяють декілька видів затримання: за ухвалою суду, слідчого судді та без ухвали слідчого судді. Ухвала слідчого судді, суду це процесуальний документ (рішення про затримання особи), в якому зазначені відомості щодо особи, яку необхідно затримати та підстави затримання. Співробітники поліції мають право без ухвали слідчого судді затримати особу, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення, за яке може бути призначене покарання у вигляді позбавлення волі, у випадках:

- коли особа безпосередньо вчиняє злочин;
- якщо дана особа з прямим умислом вчинила діяння, спрямоване на вчинення злочину, однак не довела його до кінця з причин, що не залежали від її волі;
- коли безпосередньо після вчинення злочину потерпілий або очевидці прямо вказують на особу, яка вчинила даний злочин;
- якщо на тілі чи одязі особи містяться будь-які ознаки, які вказують на те, що дане суспільно небезпечне винне діяння було вчинене саме цією особою;
- якщо сукупність ознак на місці події підтверджують причетність даної особи до вчиненого нею злочину.

Для прийняття рішення про затримання особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення, поряд із зазначеними в законі підставами необхідна наявність відповідного мотиву, яким у даному випадку може бути необхідність перешкодити особі схватись від правоохоронних органів, виключити можливість продовження злочинної діяльності. Наприклад, будь-які ознаки на тілі чи одязі особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення, закон відносить до підстав затримання. З цього випливає, що такі ознаки підлягають фіксації в протоколі затримання, а їх виявлення, вивчення та закріплення створюють невід'ємний елемент даної процесуальної дії. Тому з метою забезпечення безпеки оточуючих громадян особа, яка провадить затримання, може проводити огляд одягу затриманого

РОЗДІЛ 3. НАУКОВІ РОЗ'ЯСНЕННЯ

та предметів, які знаходяться при ньому, а також вилучення знайденої холодної та вогнепальної зброї, а також речовин та предметів, заборонених законом в обігу, тощо.

2. Особа є затриманою з моменту, коли вона силою або через підкорення наказу змушена залишатися поряд із співробітником поліції чи в приміщенні, визначеному працівником поліції, отже при вчиненні громадянином України, іноземцем або особою без громадянства кримінального правопорушення або замаху на його вчинення чи під час безперервного переслідування особи, яка підозрюється в його вчиненні, або у разі, якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, потерпілий або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа вчинила злочин, співробітник поліції може здійснити затримання, вживаються негайні заходи з припинення протиправних дій підозрюваного, що в подальшому супроводжується тимчасовим обмеженням його волі та унеможливленням вчиняти будь-які дії, спрямовані на заподіяння шкоди інтересам суспільства. У будь-якому випадку працівник поліції або залишається на місці події разом із затриманою особою, або самостійно доставляє її до відповідного правоохоронного органу. У такому разі момент затримання особи визначається коли особа фактично затримана працівником поліції, на місці вчинення кримінального правопорушення або безпосередньо після його вчинення і вимушена залишатися поряд із працівником правоохоронного органу, який із застосуванням заходів фізичного впливу, спеціальних засобів або без такого утримує її на місці події. Наприклад, працівник поліції у громадському місці затримав грабіжника, який щойно вчинив злочин, при цьому утримує його до прибуття слідчо-оперативної групи. У даному випадку особа вважається затриманою з моменту її фізичного утримання працівником поліції з метою унеможливлення її подальшого пересування та продовження протиправної діяльності.

3. У випадку погіршення стану здоров'я особи, яку обмежили у пересуванні або з метою фіксації будь-яких тілесних ушкоджень даній особі повинна бути надана невідкладна медична допомога. В такому випадку поліцейський повинен викликати медичного працівника.

Згідно із законодавством про охорону здоров'я лікувальною діяльністю можуть займатись особи, які мають відповідну спеціальну освіту і відповідають єдиним кваліфікаційним вимогам. Отже, особами, які мають належну медичну освіту, є ті, які отримали у встановленому порядку один із належних документів:

а) диплом про медичну освіту, виданий державними вищими навчальними закладами різного рівня акредитації або такими, що до них прирівняні;

б) свідоцтво (довідку) про підвищення кваліфікації за останні п'ять років, видане державними вищими навчальними закладами різного рівня акредитації, науковими закладами, закладами підвищення кваліфікації і перепідготовки кадрів або такими, що до них прирівняні;

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

в) свідоцтво про присвоєння (підвищення) відповідної кваліфікаційної категорії;

г) сертифікат про присвоєння звання лікаря-спеціаліста;

д) атестаційно-експертний висновок Української асоціації народної медицини.

Особи, які пройшли медичну або фармацевтичну підготовку в навчальних закладах іноземних країн, допускаються до професійної діяльності, у т. ч. на підприємницьких засадах, після перевірки їх кваліфікації.

До осіб, які мають належну медичну освіту, відповідно до законодавства про охорону здоров'я прирівнюються особи без спеціальної освіти, які здійснюють діяльність у галузі народної і нетрадиційної медицини, але тільки за сукупності таких умов: 1) володіння певним обсягом професійних знань та вмінь у галузі народної та нетрадиційної медицини, що засвідчується свідоцтвом, атестатом, дипломом, іншим документом, виданим Міністерством охорони здоров'я України (далі - МОЗ) чи Українською асоціацією народної медицини); 2) отримання дозволу на таку діяльність в установленому порядку; 3) здійснення її під контролем лікаря.

Право лікарювання у межах, визначених законодавством про охорону здоров'я, мають такі представники медичного персоналу, як лікар, фельдшер, акушер, медична сестра. Медичною практикою дозволяється займатись лише за спеціальністю, визначеною у сертифікаті або посвідченні про спеціалізацію, за переліками відповідних медичних спеціальностей, які затверджуються МОЗ. Якщо особи бажають застосувати методи, не передбачені кваліфікаційними вимогами певної спеціальності, але дозволені у медичній практиці для лікарів або середнього медичного персоналу, до документів, які подаються для отримання ліцензії на зайняття медичною практикою, додаються посвідчення про опанування такими методами в закладах, яким надано право видавати посвідчення до диплома певної спеціальності державного зразка.

Відповідно до ст. 213 КПК України про обмеження особи у пересуванні та місця перебування даної особи, слідчий поліції, який здійснив даний захід, негайно повинен надати можливість особі повідомити про це членів сім'ї, близьких родичів, опікунів чи піклувальників або інших осіб за власним вибором шляхом надіслання повідомлення поштою, електронною поштою чи факсимільним зв'язком, здійснення виклику по телефону або телеграмою.

Таке повідомлення також може бути негайно здійснене самим слідчим поліції, у випадку, коли у нього є підстави для обґрунтованої підозри, що обмежена у пересуванні особа вчинила кримінальне правопорушення і під час повідомлення про затримання зможе негативно вплинути на результати досудового розслідування.

4. Тимчасово обмежити фактичне володіння річчю або пересування транспортного засобу слідчий поліції має право шляхом тимчасового

РОЗДІЛ 3. НАУКОВІ РОЗ'ЯСНЕННЯ

вилучення певної речі або транспортного засобу. Відповідно до ст. 168 КПК України такий захід застосовується при затриманні особи в порядку, передбаченому ст. ст. 207, 208 КПК України.

При передачі тимчасово вилученого майна складається протокол, у якому вказується, хто передав і яка уповноважена службова особа прийняла майно, із зазначенням його назви, кількості, міри, ваги, матеріалу, з якого воно виготовлено, та індивідуальних ознак.

Обмеження фактичного володіння річчю здійснюється шляхом накладення арешту на майно відповідно до ст. ст. 170-175 КПК України.

Арешт майна - це один із заходів забезпечення кримінального провадження, суть якого полягає у тимчасовому позбавленні підозрюваного або осіб, які в силу закону несуть цивільну відповідальність за шкоду, завдану діяннями підозрюваного або неосудної особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, можливості відчужувати певне його майно, розпоряджатися будь-яким чином таким майном та використовувати його. Арешт майна має тимчасовий характер, оскільки остаточне рішення про те, що належить вчинити з майном, яке арештоване, буде вирішено судом при ухваленні вироку (ст. 368 КПК України).

5. Про тимчасове обмеження фактичного володіння річчю особи поліцейський письмово повідомляє свого безпосереднього керівника про що складає рапорт, в якому повинен вказати підстави обмеження фактичного володіння річчю, анкетні дані особи, обмеженої у фактичному володінні річчю, опис вилучених речей.

У випадку здійснення обмеження фактичного володіння річчю слідчим складається протокол, який відповідно до ст. ст. 104, 168 КПК України складається зі вступної, описової та заключної частин. Вступна частина повинна містити відомості про: місце, час проведення та назву процесуальної дії особу, яка проводить процесуальну дію (її прізвище, ім'я, по батькові, займана посада); усіх осіб, які присутні під час проведення процесуальної дії (їх прізвища, ім'я, по батькові, дата народження та місце проживання); інформацію про те, що особи, які беруть участь у процесуальній дії, заздалегідь повідомлені про застосування технічних засобів фіксації; характеристики технічних засобів фіксації та носіїв інформації, що застосовуються при проведенні процесуальної дії, та порядок їх використання. В описовій частині протоколу вказуються відомості про: послідовність дій; отримані в результаті процесуальної дії речі, документи, гроші тощо. У заключній частині протоколу зазначається про: тимчасово вилучені речі, документи, гроші тощо; спосіб ознайомлення учасників зі змістом протоколу; зауваження і доповнення до письмового протоколу з боку учасників процесуальної дії.

Перед підписанням протоколу учасникам процесуальної дії надається можливість ознайомитися із його текстом. Зауваження і доповнення

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

зазначаються у протоколі перед підписами. Протокол підписують усі учасники, які брали участь у проведенні процесуальної дії. Копія протоколу в обов'язковому порядку вручається особі, яку обмежили у фактичному володінні річчю.

6. Відповідно до ст. 169 КПК України тимчасово вилучене майно повертається особі, у якої воно було вилучено:

1) за постановою прокурора, якщо він визнає таке вилучення майна безпідставним;

2) за ухвалою слідчого судді чи суду, у разі відмови у задоволенні клопотання прокурора про арешт цього майна;

3) у випадках, передбачених ч. 5 ст. 171, ч. 6 ст. 173 КПК України.

Прокурор уповноважений винести постанову про визнання без- підставним тимчасового вилучення майна, коли немає достатніх підстав вважати, що вилучені речі документи, гроші підшукані, виготовлені, пристосовані чи використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення та (або) зберегли на собі його сліди; надані особі з метою схилити її до вчинення кримінального правопорушення, фінансування та (або) матеріального забезпечення кримінального правопорушення чи як винагорода за його вчинення; є предметом кримінального правопорушення, пов'язаного з їх незаконним обігом; набуті в результаті вчинення кримінального правопорушення, доходи від них, або на які було спрямоване кримінальне правопорушення.

У разі винесення слідчим суддею чи судом ухвали про відмову в задоволенні клопотання прокурора, клопотання слідчого поліції, погодженого з прокурором, про арешт майна, тимчасово вилучене майно також повертається особі, у якої воно було вилучено.

Таке рішення приймається у разі, якщо немає достатніх підстав вважати, що речі, які є майном підозрюваного, обвинуваченого, не відповідають критеріям, зазначеним вище.

Тимчасово вилучене майно повертається особі, у якої воно було вилучено, у разі:

1) якщо клопотання слідчого, прокурора про арешт тимчасово вилученого майна було подано до суду пізніше наступного робочого дня після вилучення майна;

2) клопотання про тимчасовий арешт майна надійшло до суду після закінчення 72 годин з моменту його вилучення.

Про можливість отримання володільцем вилученого у нього майна він повідомляється письмово. Копія повідомлення долучається до кримінального провадження.

У розписці отримувач зазначає дані свого паспорта або іншого документа, який посвідчує його особу та місце проживання. У разі неможливості

РОЗДІЛ 3. НАУКОВІ РОЗ'ЯСНЕННЯ

особистої явки власника майна воно може бути отримано за дорученням іншою особою, розписка якої разом із дорученням приєднуються до провадження. Якщо власником є підприємство, установа, організація, майно передається їх представникам за наявності доручення, документа, що засвідчує особу, і під розписку.

Стаття 38. Проникнення до житла чи іншого володіння особи

1. Поліція може проникнути до житла чи іншого володіння особи без вмотивованого рішення суду лише в невідкладних випадках, пов'язаних із:

- 1) рятуванням життя людей та цінного майна під час надзвичайних ситуацій;**
- 2) безпосереднім переслідуванням осіб, підозрюваних у вчиненні злочину;**
- 3) припиненням злочину, що загрожує життю осіб, які знаходяться в житлі або іншому володінні.**

2. Проникнення поліцейського до житла чи іншого володіння особи не може обмежувати її права користуватися власним майном.

3. Про застосування вказаного поліцейського заходу обов'язково складається протокол.

1. В Україні діє загальноправова засада забезпечення недоторканості житла чи іншого володіння особи. Ця засада закріплена Конституцією України, міжнародними правовими договорами, галузевим законодавством.

Відповідно до Конституції України кожному гарантується недоторканність житла. Не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду (ст. 30).

«Кожен має право на повагу до його приватного і сімейного життя, до житла і до таємниці кореспонденції. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки...», - проголошується у ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Конкретизуючи зазначений міжнародний правовий стандарт та конституційне положення щодо забезпечення недоторканності житла та іншого володіння особи, кримінальний процесуальний закон установлює імперативну вимогу про неможливість проникнення до вказаних об'єктів та встановлює винятки із загального правила - можливість такого проникнення тільки на підставі ухвали слідчого судді чи за добровільною згодою особи, яка ними володіє. Але Закон України «Про Національну поліцію» регламентує діяльність її службових осіб як у ході кримінального провадження, тобто після виявлення кримінального правопорушення, так і у рамках адміністративної діяльності.

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Відтак стаття, що коментується, з одного боку розширює перелік посадових осіб, уповноважених на проникнення до житла чи іншого володіння особи у порівнянні з КПК України, надаючи таку можливість невизначеному колу працівників органів Національної поліції України, а з іншого - звужує випадки можливого правомірного їхнього проникнення до зазначених об'єктів лише наявністю вмотивованого рішення суду або ж невідкладністю випадків, пов'язаних із рятуванням життя людей та цінного майна під час надзвичайних ситуацій; безпосереднім переслідуванням осіб, підозрюваних у вчиненні злочину; припиненням злочину, що загрожує життю осіб, які знаходяться в житлі або іншому володінні.

КПК України у ч. 2 ст. 233 дає легальне визначення понять «житло» та «інше володіння». Під житлом особи розуміється будь-яке приміщення, яке знаходиться у постійному чи тимчасовому володінні особи, незалежно від його призначення і правового статусу, та пристосоване для постійного або тимчасового проживання в ньому фізичних осіб, а також всі складові частини такого приміщення. Складовими частинами такого приміщення слід вважати конструктивно пов'язані з ним інші приміщення, які забезпечують або створюють умови для користування житлом і використовуються особами, котрі в ньому проживають. Правомірність побудови такого житла чи пристосування його до умов проживання на тимчасовій або постійній основі, право власності іншої особи на житло не впливає на обов'язковість отримання підстав у вигляді дозволу на проникнення від особи, яка ним фактично володіє, або ухвали слідчого судді. Не є житлом приміщення, спеціально призначені для утримання осіб, права яких обмежені за законом. Під іншим володінням особи слід розуміти транспортні засоби, призначені для перевезення людей або вантажу незалежно від їх технічного стану, земельну ділянку, гараж, інші будівлі чи приміщення побутового, службового, господарського, виробничого та іншого призначення, які конструктивно не поєднані із житлом особи і не використовуються для проживання в них, перебувають у володінні фізичної чи юридичної особи, незалежно від форми власності на такі об'єкти. Транспортні засоби, що обладнані для постійного чи тимчасового проживання в них (яхти, баржі, літаки тощо), а також причепа до транспортних засобів, які обладнані під житло і в яких постійно або тимчасово проживає особа, слід розглядати як житло особи. З цих питань законодавець надає доволі широке визначення вказаних понять, що уявляється правильним, оскільки завданнями кримінального провадження є, перш за все, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження. При проникненні до житла чи іншого володіння особи на підставі ухвали слідчого судді визначальним є те, що ці об'єкти знаходяться у власності особи. Причому форма власності значення не має. Таке широке тлумачення поняття «житло», віднесення до «іншого володіння» офісних та службових приміщень, приміщень господарського,

РОЗДІЛ 3. НАУКОВІ РОЗ'ЯСНЕННЯ

виробничого та іншого призначення відповідає прецедентній практиці Європейського суду з прав людини.

Пункт 1 ч. 1 статті, що коментується, регламентує діяльність органів Національної поліції України під час надзвичайної ситуації, якою згідно з п. 24 ч. 1 ст. 2 Кодексу цивільного захисту України визначена обстановка на окремій території чи суб'єкті господарювання на ній або водному об'єкті, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності. Пункти 2 і 3 частини 1 статті покликані забезпечити ефективну протидію злочинності з боку органів Національної поліції України. Такі випадки мають невідкладний характер, є винятком із загального правила і пов'язані із врятуванням життя людей та цінного майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину. Користуючись вимогою крайньої необхідності, з метою захисту соціально значущих цінностей службові особи органів Національної поліції України мають право і за відсутності вмотивованого рішення суду увійти до житла чи іншого володіння особи.

За порушення недоторканності житла передбачена кримінальна відповідальність за ст. 162 КК України.

2. Частина 2 статті, що коментується, гарантує можливість особі, до житла чи іншого володіння якої на законних підставах проник працівник поліції, вільно користуватися своїм майном. У цій нормі, зокрема, знаходить свою реалізацію засада недоторканності права власності. Позбавлення або обмеження права власності під час кримінального провадження здійснюється лише на підставі вмотивованого судового рішення, ухваленого в порядку, передбаченому КПК України.

Правом власності є право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб (ст. 316 Цивільного кодексу України). Майно є більш широким поняттям, ніж поняття «річ», під яким розуміють окрему річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки. Річчю є предмет матеріального світу, щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки, зокрема - це тварини; нерухомі речі, до яких належать земельні ділянки, а також об'єкти, розташовані на земельній ділянці, переміщення яких є неможливим без їх знецінення та зміни їх призначення; рухомі речі, які можна вільно переміщувати у просторі (статті 179-181 ЦК України).

Змістом права власності є правомочності щодо права володіння, користування та розпоряджання своїм майном. Користування є складовою

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

права власності, що передбачає засновану на законі можливість використання корисних властивостей речі для задоволення потреб власника або попитів інших осіб.

Право власності є фундаментом майнової самостійності фізичної та юридичної особи, запорукою гармонійної реалізації прав і свобод людини, передбачених Конституцією України. Гарантія від втручання з боку держави та інших (третіх) осіб у здійснення власником своїх повноважень, перешкоджання перспективі протиправного позбавлення власника його майна, недопустимість дій, які суперечать інтересам власника, можливість захисту зазначеного права становить зміст принципу недоторканності (непорушності) права власності.

Статтею 1 Протоколу № 1 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, якій кореспондують ст. ст. 13, 41 Конституції України, закріплено право кожної фізичної або юридичної особи вільно володіти, користуватися та розпоряджатися своїм майном. Право власності є непорушним. Держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки. Усі суб'єкти права власності є рівними перед законом.

Недоторканність права власності забезпечується у всіх сферах суспільного життя, зокрема і під час кримінального провадження.

3. Частина 3 ст. 38 Закону України «Про Національну поліцію» встановлює обов'язок за результатом проникнення до житла чи іншого володіння особи скласти відповідний протокол застосування цього поліцейського заходу.

Протокол – це письмовий документ, у якому відображаються хід і результати тієї чи іншої процесуальної дії. Він складається зі вступної, описової та заключної частин, у яких крім загальних відомостей про час, місце, осіб, послідовність дій, спосіб ознайомлення учасників зі змістом протоколу, їх зауваження та доповнення тощо обов'язково повинні міститися відомості про підстави та мотиви застосування зазначеного заходу без вмотивованого рішення суду.

Стаття 40. Застосування технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису

1. Поліція для забезпечення публічної безпеки і порядку може закріплювати на форменому одязі, службових транспортних засобах, монтувати/розміщувати по зовнішньому периметру доріг і будівель автоматичну фото- і відеотехніку, а також використовувати інформацію, отриману із автоматичної фото- і відеотехніки, що знаходиться в чужому володінні, з метою:

1) попередження, виявлення або фіксування правопорушення, охорони громадської безпеки та власності, забезпечення безпеки осіб;

РОЗДІЛ 3. НАУКОВІ РОЗ'ЯСНЕННЯ

2) забезпечення дотримання правил дорожнього руху.

2. Інформація про змонтовану/розміщену автоматичну фототехніку і відеотехніку повинна бути розміщена на видному місці.

1. Поліція для забезпечення публічної безпеки і порядку може закріплювати на форменому одязі, службових транспортних засобах, монтувати/розміщувати по зовнішньому периметру доріг і будівель автоматичну фото- і відеотехніку, а також використовувати інформацію, отриману із автоматичної фото- і відеотехніки, що знаходиться в чужому володінні. Використання такої інформації здійснюється з метою: 1) попередження, виявлення або фіксування правопорушення, охорони громадської безпеки та власності, забезпечення безпеки осіб; 2) забезпечення дотримання правил дорожнього руху.

2. При дотриманні визначених КПК України умов зазначена в статті, що коментується, інформація може набувати доказового значення під час кримінального провадження. Так, відповідно до ч. 2 ст. 84 та ч. 1 ст. 99 КПК України одним із процесуальних джерел доказів є документ, під яким розуміють спеціальне створений з метою збереження інформації матеріальний об'єкт, який містить зафіксовані за допомогою письмових знаків, звуку, зображення тощо відомості, що мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення і можуть бути використані як доказ факту чи обставин, які підлягають доказуванню під час кримінального провадження. А згідно з ч. 2 ст. 99 КПК України до даного виду доказів, за умови наявності в ньому вище зазначених відомостей, можуть належати матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації (у тому числі електронні).

При вирішенні питання про залучення їх до кримінального провадження як доказів необхідно керуватися рішенням Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Служби безпеки України щодо офіційного тлумачення положення ч. 3 ст. 62 Конституції України від 20.10.2011 № 12-рп/2011, згідно з яким одержання фактичних даних будь-якими фізичними або юридичними особами внаслідок вчинення ними ініціативних, цілеспрямованих, а не ситуативних (випадкових) дій із застосуванням власних (приватних) технічних засобів фіксації злочинного діяння (фото-, кіно-, відео-, звукозаписи, відеокамери спостереження, розташовані як у приміщеннях, так і ззовні) розцінюється як незаконне обмеження або порушення основоположних прав і свобод людини і громадянина, гарантованих Конституцією України, і є підставою для визнання поданих доказів недопустимими. Виходячи з вищевикладеної позиції Конституційного Суду України, такий вид документів має виходити від державних органів та їх посадових осіб, уповноважених на здійснення оперативно-розшукової діяльності.

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3. Отримання інформації із автоматичної фото- і відеотехніки, що знаходиться в чужому володінні, може здійснюватися шляхом витребування від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб речей, документів (ч. 2 ст. 93 КПК України).

Витребування – це звернення з вимогою про добровільне надання речей, документів, відомостей, що мають значення для кримінального провадження. Витребування можливе, якщо достовірно відомо, що речі, документи, відомості знаходяться чи зберігаються в органах державної влади, місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях, у службових або фізичних осіб. При збиранні доказів у такій спосіб важливого значення набуває добровільність видачі вказаних у законі предметів.

Якщо добровільна видача речей, документів, відомостей неможлива, то процесуальний порядок їх отримання інший. Зокрема, використовується такий захід забезпечення кримінального провадження як тимчасовий доступ до речей і документів (ст. ст. 159-166 КПК України), сутність якого полягає у наданні стороні кримінального провадження особою, у володінні якої знаходяться речі і документи, можливості ознайомитися з ними, зробити з них копії, а у разі прийняття відповідного рішення слідчим суддею, судом – вилучити їх (здійснити виїмку).

Тимчасовий доступ до речей і документів може здійснюватися такими способами: 1) ознайомлення з речами та документами; 2) виготовлення їх копії; 3) вилучення речей і документів (виїмка). Про можливість вилучення речей і документів (виїмку) в ухвалі про тимчасовий доступ до речей і документів має бути зроблене окреме розпорядження слідчого судді, суду (п. 6 ст. 164 КПК України).

Фактичною підставою тимчасового доступу до речей і документів є наявність достатніх даних про те, що речі і документи, які мають значення для встановлення обставин у кримінальному провадженні, перебувають або можуть перебувати у володінні відповідної фізичної або юридичної особи. Правовою підставою тимчасового доступу до речей і документів є ухвала слідчого судді, суду. Судовий розгляд питання про тимчасовий доступ до речей і документів ініціюється відповідним клопотанням сторони кримінального провадження. При цьому клопотання слідчого має бути погоджено прокурором.

У клопотанні зазначаються: 1) короткий виклад обставин кримінального правопорушення, у зв'язку з яким подається клопотання; 2) правова кваліфікація кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність; 3) речі і документи, тимчасовий доступ до яких планується отримати; 4) підстави вважати, що речі і документи перебувають або можуть перебувати у володінні

РОЗДІЛ 3. НАУКОВІ РОЗ'ЯСНЕННЯ

відповідної фізичної або юридичної особи; 5) значення речей і документів для встановлення обставин у кримінальному провадженні; 6) можливість використання як доказів відомостей, що містяться в речах і документах, та неможливість іншими способами довести обставини, які передбачається довести за допомогою цих речей і документів, у випадку подання клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів, які містять охоронювану законом таємницю; 7) обґрунтування необхідності вилучення речей і документів, якщо відповідне питання порушується стороною кримінального провадження.